

۹

نومبر

پنجشنبه

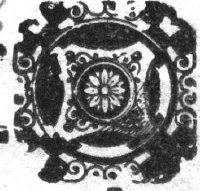
۱۳ ربیع الآخر ۱۳۲۶

۱ مای ۱۹۰۸

۱۹۰۸

Tatar.
1-48

اون بیش کونده برچققان ادبی سیاسی جموعه، در.



شورا



اسماعیل بك غصپرینسکی جنابلوی.



«شورا»

مجموعه نك بابلری اوشبو تریبده بولنور:

- (۱) مشهور آدمار والوغ حادثلر. بو بابده ایسکی ویشیلردن برر بیوک آدمانگ ترجمهء حالی درج اولور، پادشاهلردن بحث ایدلندیگی وقت مملکتلرینگ فسقه چه جغرافیه وتاریخی سویله نور.
- (۲) مقاله لار. بو بابده ادبی، تاریخی، اجتماعی مقاله لر بولنور.
- (۳) تربیه وتعلیم. بو بابده حفظ صحت، تدبیر منزل تعلیم، مکتب ومدرسه، شاگردم معلملرگه دائر بندلر یازلنور.
- (۴) کشفیات و اختراعات.
- (۵) متنوعه. مملکت ایچنده وطشده اولان هر تورلی خبر ومعلومات یازلنور.
- (۶) تقریظ وانتقاد. یغی چیمش اثرلر (کتاب، رساله وغزته هم ژورناللر) حقنده معلومات ویریلور.
- (۷) اجمال سیاسی. روسیه ننگ ایچنده وطشده اولان ایکی هفته لك سیاسی حاللر وسقه لقا ایله بیان ایدلنور.
- (۸) مراسله ومخابره. سوال جوابلر وهر تورلی مکتوبلر یازلنور.
- (۹) حکایات. اشعار. لطائف ومقاللر.

ناشرلری: محمدشا کرو محمد ذاکر رامیفیلر. محرری: رضاء الدین بن فخرالدین.

آبونه بدلی: ییللق دورت روبله - ۶ آیلق ۲ روبله ۲۰ کاپک.
«وقت» ایله برگه آلوچیلرغه ییللق بدلی ۳ روبله، ۶ آیلق ۱ روبله ۸ کاپک
اجنبی مملکتلر ایچون برییللغی ۱۵ فرانق.
آدرس: Оренбургъ, редакция «ШУРО»

آبونه بدلی : سنهك : ۴، آلتی آیلق ۲ روبله ♦ ۲ كاپك.
« وقت » برلن برگه آلویپلارغه :
سنهك ۷، آلتی آیلق ۳ روبله ♦ ۸ كاپك در .

آدرس :

Редакция «ШУРО» Оренбургъ — Rédaction du «Chour» Orenbourg.

اورنبورغه اون بیش کونده بر چققان علمی و ادبی مجموعهدر .
نومر ۹

شهر آدمیر والوغ خاندان

احمد خان (سید احمد)

۱۴۸۱ — ۸۸۵

الوغ محمد خان بوندن کنديکی صوڭ (۱)
کچی محمد خان دشت قپچاق تختنه چيقوب خان
نصب اولندی، کوبی، آزمی طورديغی صوڭ
وفات اولوب اوزینک اوغلی احمد، خانلق تختنه چقدی.
ایشته بو پرده ترجمه احوالی یازلنه چق احمد خان
اوشبو ذاتدر .

الوغ محمد خاننک «سرای» شهرندن آبر
لمقی ۱۴۳۷ — ۸۴۰ یا که ۸۴۱ تاریخنده واحمد
خاننک حکمدارلغی ده ۱۸۴۷ — ۸۵۱ حدونددر .
شوگا کوره کچی محمد خاننک خانلق مدتی تخمینا
اون سنه اولور .

احمد خان، روسلردن آلنهقده اولان
دانلرنی تمام صورارغه و بو طوغروده مساهل

(۱) الوغ محمد خان ترجمه سی ذکر ایدلنور .

ایدکی میرزا واقعه لرندن صوڭ دشت
قپچان حکمداری اولان الوغ محمد خان حضر-
تلری اوستینه، آق اوردا حکمداری اولان
پادکار خان بن تیمر شیخ خان یاردمی ایله کچی
محمد اسمنده بر شهزاده عسکر آلوب کلدی
و «سرای» شهرینه هجوم ایتدی . يتارلك
درجده یاننده عسکری اولنمادیغی سببندن
الوغ محمد خان مجبوری صورتده اوزینک ابار-
چنلری ایله برابر «سرای» شهرینی تاشلاب
چقدی .

صوڭ ھرنه قدر آلتون اورداغھ دان تولوچی اسمی ایله طورسهده دان تولامادی واوردا دن ده یارلیغ صورامادی، بلکه شول ھالئچه کون کچردی. ایشته اوشبونڭ ایچون احمدخان آچیغلاندى واوزینڭ چبرکلرینی بیغوب مسقوا کنازلگی اوستینه سفر ایتدی. فقط مسقوانڭ بختنه قارشو اوشبو وقت احمدخان اوستنه قریم خانى اولان حاجی گری بن غیاث الدین قارشو چیقدیغندن «دون» بیلغه سی باشنده اوشبو ایکی خان قاتیغ صوغشیلر. مسلمانلر مسلمانلرنی، تاتارلر تاتارلرنی اودون اورنینه طورادیلر. اوشبو سببندن احمدخان اورداغه فایتوب کندی، مسقوا کنازلگی ده بو ھالنی چیتدن تماشایدوب طوردی و بیوک بربلادن خلاص اولدی (۱) اوشبو واقعه ۱۴۶۵-۸۶۹ یا که ۸۷۰ تاریخنده اولمش ایدی.

ایوان، اوردادا حکومتنی ضعیفلندروب، آنلرنڭ ھجوم وھملرلرندن خلاص اولور ایچون ھر تورلی چاره لر ایزلر و مسقوا کنازلگینی کوچلاندرر ایچون غیرتنی صرف ایلر ایدی. ۱۴۷۱-۸۷۵ یا که ۸۷۶ تاریخنده لیتوا کنازی اولان کازیمیر مسقوا کنازی ایوان اوچنچی ایله صوغشرغه قصد ایتسه ده کوچی اولمادیغی سببلی آلتون اوردانی مسقوا اوستنه کتوررگه و مسقوادن ده بو یول ایسله آچیغنی آورغه اجتهاد ایتدی. ایوان حضورنده خدمت ایدوب طوردیغی صوڭ لیتواغه فاجوب کازیمیر خدمتنه کرمش اولان گری فامیلیه

(۱) قریم خانلرنڭ آلتون اورداغه قارشو صوغشیلرینڭ اوشبو واقعه برنچی مرتبه سی اولمشدر. بوندن صوڭ ایسه قریم خانلری مسقوا کنازی ایله اتفاق ایدوب ھر وقت آلتون اورداغه قارشو طور مشلدر.

ایدلدیکی تقدیرده قورالغه یابشرغه مجبور اوله- چغنی مسقوا کنازی اولان واسیلی اوچونچی گه بیان ایتدیکنده مسقوا خلقی احمدخانندن قورقور اولدیلر. ۱۴۵۱-۸۵۵ تاریخنده احمد خان اوغلی، مازوفشاه مسقوا اوستنه عسکر آلوب کلدی. مسقوا کنازی واسیلی بونلرغه قارشو چیقوب قاراسهده آخرنده قورقوب مسقواغه کیری فایتدی و «اوقا» بیلغه سندن چیقارمازغه طریشور ایچون اوزینڭ سر عسکری کناز زؤبنیغوردسکی گه فرمان ویردی. فقط اوردادا عسکری اوقا بیلغه سینه کلوب بتدیکلری ایله زؤبنیغوردسکی هم بتون عسکرینی برابر آلر ق اوکچه کوتاردی. اوردادا عسکری ایپول ایکنچی کون «مسقوا» شهرینه بتدیلر و ھر جانبندن محاصره ایتدیلر. فقط بونلر محاصره ایدوب بتدیکلرینه قدر واسیلی قاچمشینی. اوردادا عسکری بر مقدار صوغشیلر صوڭ واسیلی فوق العاده کوب عسکر ایله کله در، دیه خبر ایشندیکلرندن اوزلرینڭ قارشو طوره آلمازلقلرینی ظن ایدوب بر قدر غنیمت مالی آلوب فایتوب کندیلر (۱). خانونی صوفیه طرفندن خبر و برلدیکینه کوره واسیلی هم قاچقان بوندن فایتوب مسقواغه کردی.

۱۴۵۴-۸۶۰ تاریخنی ھودونده احمد خان عسکری ایکنچی کیم اوله رق مسقوا کنازلگی برینه کردی، رزان، پیریاصلاول شهرلرینه ھجوم ایتدیلر فقط قازات اوغلان اسمنه اولان سر عسکرلرنڭ ساتلوی سببندن کوب ضرر کوروب کیر و فایتوب کندیلر.

ایوان اوچونچی، مسقوا کنازی اولدیغی

(۱) کارامزین. (۲) کیفی گویرناسنده اولان Казатинъ اوشبو ذات اسمینه منسوب اولسه کرک.

ايوان سياستى هر وقت تاتارنى ناتارغه فارسو قوبارغه و مسلماننى ده مسلمان فلچى ايله صوبارغه طرشمقدين عبارت اولديغى ايچون اوشبو سفرده قاسم خان اوغلى دانيالنى اوزبىك عسكلىرى ايله برابر آلوب چيغمش و بونارنى ده اوردا عسكرىنه فارسو قوبهشيدى .

اوشبو صوغشده مسقوا عسكرى ۱۸۰،۰۰۰ مقدارنده اولوب ۱۵۰ چافروم قدر يرگه صورلمشيدى . مع ما فيه روسلر تاتاراسمندن قورقورلى فانلرينه سگديكندن و خان ديكان سوز ايشدليكنده بتون اعضالى قاتلراديغندن اوشبو قدر كوب عسكرايله صوغشرفه قورقورلى حتى ايواننىك آناسى بالالرينى برابر آلوب «راستوف» شهرينه قاچمشيدى (۱) . فقط روس عسكرىنىك افراط درجه ده كوب ايديكن بيلديكى وايكنچى طرفدن ده قاسم خان اوغلى دانيالنىك «سراى» غه هجوم ايديرگه حاضرلنديكى خبرى كلديكى سببندن بتون چيروسنى برابر آلررق احمد خان «سراى» غه قايتوب كتدى . بوندىن صوگ مسقوا كنانزى ايله احمد خان آراسنده صلح بولدى ، ايوان ناتارنوره لر بنه پك كوب هديه لرتاراتدى . ليتوا كنانزى كازيميرنىك عسكرى اوشبو وقت ژينكر به ده صوغشده اولديغى سببلى احمد خان ايله براسكده صوغش ايچون كيل آلمادى (۲) . قريم خانى حاجى گرى خان وفات اولوب ، اورنينده ميگلى گرى خان اولديغى صوگ

(۱) كارامزين .

(۲) اوشبو اليكسين واقعه سينىك ۱۴۷۲ م ده اولديغى صالايوف ، بولشوى اينسيقو پاديه و كارامزين تصريح ايديرلر «تلفيق الاخبار» ده ۱۴۶۸ ده كوسترلمسى مترجم مساحه سينه مينيدير . اوشندا «مستفاد الاخبار» ده كچي احمد خان ، سيد احمد خان ديه بر آدمنى ايكي كيمسه اوليق اوزره كوسترلمسى سهو اولسه كرك .

سنده بر تاتارنى اوشبو يومشى حقنده خان حضرتلى حضورنده اجتهاد ايلر ايچون ايلچى ايدرك يباردى . مذكور ايلچى كازيمير طرفندن اورداغه زور و عزيز بولاكلر كتوردى ، خان حضرتلر بىك ياقينلر بنه و مشورتچيلر بنه اوشبو هديه لرنى اولاشدى ؛ مسقوا كنانزىنى يامانلادى و مسقوا كنانزى اوستينه عسكرايله وارمق لازم ايديكى دليللر ايله اثبات ايتدى . ليتوا كنانزى كازيمير هم بتون كوچى ايله براسكده خان عسكرى طرفندن صوغش ايله چكنى سويلادى . ياقينلرى و مشورتچيلرى مسقوا اوستنه باررغه كينكاش و يروب اوردفلى حاله خان حضرتلى بو مسئله حقنده غايت دقتلى اولررق فكر يورتور ، ضرر و فائده لر بنى محاكمه ايلرايدى . شوگا كوره قطعى صورتده جواب و ير مكمسزين ليتوا ايلچيسىنى برييل «سراى» ده طوتدى (۱) .

آخرنده ده ۱۴۷۲ - ۱۴۷۶ يا ۱۴۷۷ تار بىخنده احمد خان اوزبىك چيبريكنى بىغدى و مسقوا كنانزلىكى همدودينه سفر ايتدى . فقط بوكونلرده مسقوا ايله ناؤغورد دعوالرى تمام اولديغندن مسقوا ايلر احمد خان ايله صوغشرفه حاضرلنديلر . ايوان اوزبىك طوغمه سببى سر عسكرايدرك «اوقا» بيلغيسى بويينه يباردى و اوزى ده «قولومنه» شهرينه كلدى و شوندىن طور و ب صوغش طوغرو سنده تدبير ايديرگه فكر ايلدى .

خان الوسى ، مسقوا گه تابع اولان «اليكسين» قلعه سينه يتوب صوغشرفه باشلادى و اوت تورتوب شهرنى ياندردى . مسقوانىك اوقا بيلغيسى يارنده اولان عسكرى قاراب طورديلر ، اوشبو طرفه چيقوب «اليكسين» شهرينى قورتلدررغه جسارتلرى يتمادى .

(۱) صالايوف .

ايوان ايله ميگلى گرى اوز آرالرنده اتفاق ياصاديلر. آلتون اوردانى ضعيفتمك و ممكمن اولورسه تمام بترمك اوشبو اتفاقنىڭ شرطلرندن ايدى. روسيه نىڭ تاتارلار حمايه سندن قورنلو لرينه ، صوئره ده قزان واسترخان ولايتلر ينى ضبط ايدولرينه و بو كونگى روشده دنياننڭ آلتى الوشندن بر الوشينه مالك اولمقلرينه اوشبو اتفاق و ميگلى گرى خان سبب اولدى. حتى قريم مملكتى و ميگلى گرى خاندن ميراث قالمش حكومت ، كنديسى هم ميگلى گرى خاننڭ اوشبو اتفاقى و اوشبو اتفاق موجبچه حركت ايدوى سببندن روسيه طرفندن ضبط ايدلمشدر.

مسقوا ايله اوردان آراسنده مصالحه اولديغى صوئك ۱۳۷۴-۸۷۸ ياكه ۸۷۹ ده احمد خان اوزيننڭ فارا كوچوك اسمنده اولان ايلچيسىنى آلتىبوز مسلمان ايله مسقواغه يباردى و بونلر ايله ۳۲۰۰ مسلمان سودا گرلرى ، ساتار ايجون قرق بيك آت آلوب كلديلر (۱).

تاتار خانلريننڭ ايلچيلرى طورر و كلگان الوغ كيمسeler توشار ايجون مسقوا ده كر يمل ايجنده مخصوص برسراى اوانور ايدى. تاتار ايلچيلرى شونده طورر مسقوا كنالريننڭ هر بر هركتلرينى كوزلر ناگاه برر شبهه لى نرسه سببلسه « سراى » غه خط يازوب بيلدرلر ايدى. خان طرفندن غراموتا هم باصمه (۲) كلدىكى وقت مسقوا كناللىرى چي اولب قارشو چيقوب آلورلر ، خاننڭ فرمانى اوقولديغى وقت تزلنوب دگلارلر

(۱) سالايوف .

(۲) اوشبو باصمه ، خانلرننڭ هيكللىرى اولسه كرك . بولشوى اينسيقلو پادى ، سالايوف و كارامزين كى اثرلردن شويلا فهملنور .

ايدى . ايشته ايوان خاتونى صوفيه (قيصرلر نسلندن اولان خاتون) بواشنى زور كهچيلك صانوب هر وقت بوندىن قورتولمق طوغر وسندك چاره تاپار ايجون ايواننى قوتورتوب طورر ايدى . صوفيه غايت مكاره و حيله كار بر خاتون اولوب اوشبو حقه ده هيچ بر آرمى نالمى طر شور اولدى. حتى احمد خان خاتونى اسمينه پك كوب بولا كلر ايله ايلچى يباروب : « كر يمل ايجنده تاتار ايلچيلرينه مخصوص اولان سراى اورنينه كليسه بنا ايدر ايجون دوشمده مأمور اولدم ، شوئنگ ايجون مذكور سراينى بوزوب عبادتخانه سالدر ، اما ايلچيلر ايجون باشقه يرده سراى حاضر لتور ايدم » ديدى . خاتونيننڭ شفاعتى ايجون احمد خان رضا اولدى ، شول سببندن صوفيه ايلچيلر كه كر يمل طشنده اورن حاضر اب ، ايسكى سراى اورنينه چيركاو سالدى ، ГДЪ нынъ церковь Николы Гостунскаго (۱) اوشبو سببندن تاتار ايلچيلرى مسقوا حكومتيننڭ سرلرينى و هر كتلرينى بيئتمكدن محروم قالديلر . (بتون دنيا خاتونلر ديديكچچه حركت ايتهدر ، فقط خلق آنى هنوز بيله آلپلر) . صوفيه ايسه بوننڭ ايله قناعت ايتماى هميشه تاتار غه اطاعت ايله طورمقلرينى مسخره لك حساب ايدوب ايواننى قوتورتا و آرالرينى بوزار غه غيرت ايتهدر ايدى .

۱۴۷۶-۸۸۰ ياكه ۸۸۱ ده احمد خان بنگى بر ايلچى يباروب مسقوا كناللىرى ايواننى « سراى » غه كيلور كه قوشادر ، لكن ايوان اوزى بارماى اوزى يرينه بيستو ژف اسملى بر ايلچى يبارهدر . بوايلچيننڭ نه سويلر كه واردديغى ، واردديغندن صوئك نه سويلادىكى معلوم دگل ، هر حالده احمد خان

(۱) كارامزين

خاننک دون ییلغہ سندن چیقدیغنی خبر آلرب ایوان اوزینک عسکری ایله « فولومنه » شہرینہ کادی . وەر برده روس عسکری ناتار چیروسنی ، احمد خاننی کونارگہ باشلادیلر . احمد خان ایسہ مسقوانک بتون کوچی اوقاغہ بیغولدیغنی کوروب وکازیمیردن نام ونشان اولمادیغنی بیلوب ، لیتوا طرفینہ کندی ومسقواغہ اوغر آرقلی اوتمک فکرینی طوتدی . بو حالنی بیلدیکنده ایوان اوزی ہم اوغر طرفینہ کندی . ایوان ، ناتارلردن قورقدیغنی سببلی . خزینہ سینی و خاتونینی بیلی اوزرگہ کوچدی . ایوان پک قیمتی هدبہلر ایله ایلچیلر بیاروب صلح صورادی . احمد خان ایسہ : « ایوان شمدی طقوز بیل اولدی دان تولامی یوریدر ، شونک ایچون آنی تربیہ ایتمک لازم ، فقط اگردہ عندر تلاب اوزی کیلور ، یا خود اوغل وقارنداشلرندن برینی ویا کہ نیکیفیر باسینکوفنی بیارر اولسہ عفو قیلورم » دیدی . ایوان ایسہ بو شرطلرغہ راضی اولمادی .

احمد خان اوغر صوبینک بوزی اوستونندن یوروب مسقواغہ هجوم ایدرگہ وشونک ایچون ده قش کوننی کوتارگہ قرار ویردی . اوغر صوی طوگدیغنی صوگ ناتار عسکرندن قورقوب ۲۶ نچی اکتابردہ ایوان اوزینک عسکرینی کیرو چیگارگہ بیوردی . روسلر ایسہ آرتہزدن ناتارلر کیلہلرایمش ، دیہ ظن ایدوب نظامسز صورتدہ قاچارغہ باشلادیلر . « باروفسکی ، شہرندہ عسکرنی طوقناتوب شول پردہ صوغشرغہ دیہ ایوان اعلان ایتدی . احمد خان اوغر بانندہ ۱۱ نچی نوپابرگہ

بو ایلچیدن یا کہ ایوان اوزی کیلورگہ تیوشلی برده ایلچی بیار مکندن رضا اولمادیغنی معلومدر . میگی گرای خان ایله اتفاق ایندیکی سببندن ایوان اوزینک کوچایدیکنی کوروب اوردا قول آستونندن چیقدیغنی وبوندن صوگ مستقل اولدیغنی اعلان ایتمشیدی . ایشتہ شونک ایچون لیتوا کنازی کازیمیر ایله برگہلب احمد خان ، مسقواوستینہ واررغہ جزم ایلدی وچیریکلرینی بیغوب ایوان اوستینہ سفر ایتدی .

احمد خان چبرو ایله کلدیکنی مسقوا خلقی ایشدوب صوغشرغہ حاضرلنورگہ باشلادیلر واوزلرینک آخرت دوستلری اولان میگی گرای خان اوزرینہ ایلچی بیاروب واقعه دن خبر ویردیلر . میگی گرای خان ایسہ مسقوا خاقینہ خصوصاً اوزینک جانی برابرندہ اولان دوستی ایوان اوزرینہ برر توری ضرر کلما سون ایچون احمد خان ایله کازیمیرنی برگہ قوشمازغہ غیرت ایتدی ولیتوانی شغللندروب طور ایچون کازیمیر اوستینہ قریم عسکرینی بیاردی .

مقالہ بوینچہ احمد خان اوقا ییلغہسی آرقلی وکازیمیردہ اوغر ییلغہسی باشندن هجوم ایدرگہ تیوشلی ایدی ، لکن میگی گرای مانع اولدیغنی سببلی کازیمیر مسقوا اوستینہ وارا آلمادی .

ایوان اوز حضورندہ خدمت ایدوب طوروچی قریبلی نوردولت خاننی اوزینک ناتار عسکری ایله « سرای » اوستینہ بیاردی . زیرا « سرای » دہ احمد خاننک خاتونی ایله بالالری قالوب ، شہرنی صاقلارلق درجہدہ عسکر اولمادیغنی ایوان ایشتہش ایدی . ۱۴۸۰ - ۸۸۴ یا کہ ۸۸۵ تاریخندہ احمد

« سرای » شهرينك صوڭ كوني

احمدخان وفاتى صوڭنده بعض بر اوغللىرى خانلق منصبده اولدىلار. ايسه ده بونلارنىڭ حكومتارى آلتون اوردا قىلىندىن كوچلى واساسلى اولماي بلكه آقتوبه طرفلارنده واپدىل، نك مشرق جانبلارينه منحصر ضعيف بر حكومتدن عبارت اولمشدر. ومع ذلك ميڭلى گرى خان بر كون اولوب ده بونلارنىڭ باش كونارلارندن ودشت قىچاق حكومت اسلامى سىنى تكارار آياغه باصدرلارندن قورقوب بونلارنىڭ ذرىتلارنى بترمك ومسلمان حكومتينك تانيگىزندن سوتوب توگوب تاشلامق حقنده اجتهاد ايلر ايدى. اوشبوسىبىدىن ميڭلى گرى خان اوزينك عسكىر ايله كىناتىدىن « سرای » شهرينه هجوم ايتدى وبتون اهل اسلامنى قتل عام ايدوب، شهرنى ير ايله تىگىز ايدوب واندردى. اوزينك بابالرىنىڭ سرايلرىنى، قىرلارنى، مدرسه ومسجدلارنى تاش اوستونده تاش قالدورمىسىز ين تاراندردى. نه قدر مال وخزىنه وار ايسه جەلەسىنى غنىمت ايدوب آلدى. روسلار اچون بتون دنيا نك ايشىگى اچدىغى اعلام ايدوب اوزينك دوستى اولان ابوان اوزرىنه بىلدرىگە كشى يباردى. اوشبو واقعه ايسه ۱۵۰۲ - ۹۰۷ تارىخنده جاي كوندە اولمشدر. احمدخان اوغلى شىخ احمدخان اوشبو كونده اوزينك اتباعى ايله صحراغه قاچدى. « سرای » شهرينك بتون عمرى ۲۶۷ يىل اولمشدر.

ايشته روسلارنىڭ قورقوب وتىراپ طورمقده اولان خانلارنىڭ صوڭ كوني اوشبو روشك تمام اولدى ايكىوز ايللى يىل بىر مدت قل اولوب طوردفلىرى صوڭ ميڭلى گرى خان همى ساپەسندە روسلار احمدخان وفاتى كوندىن

قدر طوروب عسكىرىنى آرتقه چىگار گە قوشدى بونك سىبى ايسه قش فوق العاده صووق اولدىغى، كازبەيرنىڭ كەلەدىكى روسلارنىڭ كىرو چىگولرىنى جەل گە جەل ايدووى، دشمن اولان قارنداشلىرى ايله ابواننىڭ مصالحه ايدووى وبو جەتدىن مسقواننىڭ كوچ حاصل ايتىمكى اولمشدر (۱). ايشته اوشبو قدر بىوك عسكىرلر برىرنىڭ قارشوسىندە بوز به بوز طوردفلىرى صوڭ برىرنىن قورقوب، تارا ابوب قايتوب كتەشلىدر.

تاتارلار لىتوانى تالاب ككوب غنىمت آلدىلر ووشبو بايلىق ايله اورداغه قايتوب كندىلر.

احمد خان اوشبو قشنى « دانىس » يىلغه سى بوينده كچرىگە قرار وىروب ياننده آزغنه عسكىر قالدروب باشقىلارنى تاراتىش ايدى. اوشبو وقت شىبىنى ياكە تومن اورداسىنىڭ خانلارندن اولان ابواق خان ايله نوغايلىر وميڭلى گرى خان بىرگە لىشوب احمد خان اوستته هجوم ايتدىلر و اويقوده ياندىغى برنده خان حضرتلارنى ابواق بدىخت اوز قولى ايله صويدى (۲) انالله وانا اليه راجعون. بو حادثه ايسه ۱۴۸۰ - ۸۸۵ تارىخنده ۶ نچى يىنوار (ذوالقعدة) ده اولمشدر. ابواق ايسه دشمنىگى اولدىرم، دبه مسقواده ابوان حضورينه سونچ ايلچىسى كوندىرى.

(۱) بوايسه صالايوف طرفىدىن روايت ايدىلمش فكىردر اما حقيقتده قىرىم وناسم تاتارلارنىڭ جەلەسىنىڭ ابوان طرفىندە اولوب دە نور دولت قومانداسىندە اولان تاتار عسكىرىنىڭ « سرای » غە هجوم ايدى، چىكلارندن خبر آلوب صوغشماي قايتوب كتىش اولور.

Большая энциклопедия (1)

قزان شھرى ضبط ايدىلدىكى وقتىدە روسلارنىڭ
برنچى صفلىرى تانار نورەلرى اولتور ايدى.
خزىنەلرنى بايلقلارنى زوياب كىتسون ،
مسلمەلرنى اسير ايتسون لىكىن قىر تاشلارنى ،
مسجد و مەكتەپ كىرپچلەرنى ، آنا و بابالارنىڭ
سرايلارنى اوشبو مىكلى گرى خاننىڭ نە آچىقى
اولمشدىر كە بو قدر يون اورنىنە تىنىر مشدىر!
نچە يوز يىللار علم و علما بىشىگى اولوب طور مش
شورنىڭ بنا لرىنى ، كىتاب و باشقە علم اثرلرىنى
بو مرتبەدە برباد ايتدىكىنە انسان وجه تايىقىدىن
عاجز اولسە كرىك . (ان الله لا يغير ما بقوم حتى
يغيروا ما بانفسهم) .

اعتبارا آزاد اولدىلار و مستقل بر حكومت
تاسىس ايتدىلار .
باتوخان قورمش بيوك دولت كنه شول
باتوخان بالالرى طرفىدىن تلى ايدىلدى . باتوخان
طرفىدىن مغلوب اولمش روسلار ، باتوخان
بالالرى طرفىدىن بيوكك و شان كسب ايتدىلار .
بر كە خان طرفىدىن تاسىس ايدىلدى شوكتلى
بر اسلام حكومتى ابوان طرفىدىن اسپاسىيا
ايشىدىر ايچون مىكلى گرى خان طرفىدىن هلاك
ايدىلدى . بو كونده روسىيە ضبطنە توشمش
نە قدر مىلكتلار وار ايسە جەلەسى تاتارلار
ياردىمى و آنلارنىڭ غىرتلى ساپەسنىك توشمشدىر .

مقالەلەر

مسلمەلەر نىڭ تارىخلىرى

(باشى ۸ نچى نومىردە)

قحطان « عرب عاربە » و بنو عدنان دە « عرب
مستعربە » دىيە آنالورلار . زىرا اسماعىل عليه
السلام اصلدە عبرانى اولوب ، صوثرە دن عرب
لشمشدر عربلارنىڭ عاد ، ئەود ، طسم ، جەد
پس اسمندە اولانلرى و بونلار دن باشقە دخى
كوب فرقه لار منقرض اولمشلردىر .
اورنلرى بىر كاتلى ، تنازع بقا كىي
شىلار دن امىن طور دىلر ندىن كوڭللىرى خوش
اولوسىبىدىن بنو قحطان نرقى ايتدىلار و مدنىت
كسب ايلادىلار . بونلارنىڭ پادشاھلىرى تىباىعە
(مفردى تىب) آنالورلار ايدى . ذونواس ،
ذويزن كىي لقىلار بونلارنىڭ پادشاھلىرىنە مخصوص

ھرب قومى بىك ايسكى بر قوم اولوب ،
اسملىرى اوتكان كىتا بلرنىڭ ھر بىرىدە وارد .
انسانلارنىڭ آق جىنسلرىنە منسوب اولوب ،
بنو قحطان ايلە بنو عدنان اسمندە اولان ايكى
فرقه گە آپرلورلار . اولگىلىرى يىمن ولايتىدە
وصو كىلىرى دە حضرت اسماعىل بن ابراھىم
(عليھما السلام) اوزرىنە منسوب اولنوب
حجاز ، نجد و جزىرە العرب دە طورلار . ھر
ايكى فرقه بو كون گە قدر كىلىشدر . بنو

حاله مدنيت كسب ايتمك ممكن دگلدر. يرلر نده بركات اولنماديغي خلقلر البته شول وحشى حاللرنده طورلر ياخود باشقه بر مناسب يرگه هجرت ايدوب، شوندىن صوڭ مدنيت كه ايرشورلر.

عربلرنڭ يرلرينڭ برکاتسز ايدىكنى بيلو چيلر عربلرگه منگو وحشتده طور اچقلرى يا كه باشقه يرگه هجرت ايدو چقلرى ايله حکم ايلرلر. اوشبو سبب دندر كه: دنيانى صوغش ايله فتح ايدوب يور و چيلر وزور عسکرلرگه قوماندان اولو چيلردن هيچ برى عرب يرينه وار ماملر، کوزلرى نوشما مشدر.

مشورت و مساوات قاعده لرينه بنا ايدلمش قانونلرنى ميدانه كتورمك، امتلر تشكىل ايدوب اوستلرينده رئيس نصب ايلمك، خطيبلرنڭ ديهلاوى، فيلسوفلرنڭ اوكرتولرى ايله دگل بلكه طبيعت اجبار ايتمه سى ايله حاصل اولور. تورلى قبيللر بر يرگه جيولوب بر امت صورتنه كرمكلرى، ايلككن اولان وهى امتيازلرينى بتروب بتون افرادنى بر جنس حساب ايتمكلرى طبيعى قوت طرفندن ميدانه كتورلمكده اولان اجتماعى شيلردندر. قبيللر برام برام طور دقلرى حالده اوكلرنده بر قورقنچ نرسه گه اوچرايه چقلرى وهر برى بونڭ حضورنده محو اوله چقلرينى حس ايلرلرده اوشبو بلادن خلاص اولمق ايچون برگه جيولوب اوزلرندن امت تشكىل ايلرلر. يا كه اوزلرينڭ حياتلرى ايچون مطلقا برگه جيولمقلرى لازم ايدىكنى آكلارلرده بر امت اولورلر. ايشته بويل شيلر «طبيعى قوتلر» دندر.

رسول اكرم كلمازدن مقدم عربلرنى

اولمشدر. صوڭره دن بنو فحطان اوزرينه حبشيلر و آندن صوڭده فارسلىر متسلط اولوب واڭ آخرده ده مسلمانلر قول آستنه كرديلر، فارسى اولان واليلرى (جانشين-نامسپينكلرى) مسلمان اولدى.

اوشنداق غسانيلر كى شام ولايتنده رومان دولتلرينه كورشى اولان عربلرده مدنيت كسب ايتديلر. فقط رومانلر نفوذينه اسير اولوب، حتى آنلردن نصرانيت قبول ايلاديلر. عراق جهتندن فارسلىرغه كورشى اولان عربلر (مناذره كى) فارسلىر نفوذينه تابع اولديلر. خالص عربلر ايسه اورتالىق و فوق العاده كيك اولان بر برده صحراده قبيله قبيله اوله رق ياشار اولديلر. جزيرة العرب اورتاسنده اولان عربلرنڭ بعضيلرنده بر قدر بايلىق و بر آزده نظاملى اولانلرى هم كور لمشدر. بوندىن باشقه لرى ايسه صرف وحشى حالده ياشارلر، آرالرنده هيچ وجه ايله مناسبات اولنماز، بر برى ايله تالاشوب صوغشوب عمر كچرلر ايدى. فقط حج و رجب ايلرنده اوشبو وحشتلرينى قويوب طورلر ايدى.

نچه بيڭ ييللر بر حالده وهر تورلى معيشتده طور دقلر ندىن عربلرنڭ مدنيت كسب ايدرگه مستحق اولمادقلرى استدلال اولنماز، زيرا اورنلرينڭ مساعده سى اولانلرينڭ مدنيت كسب ايتديكلرينى شمدى خبر و يردك. جزيرة العرب اورتاسنده اولانلرى بونلر درجه سنده مدنيت كسب ايتمامشلىر ايسه بونڭ سببى كنديلرى دگل بلكه اورنلرينڭ مساعده اولما ديغيدر. انسان اكرده تركلك قايفوسندن و حيات تكليفلرندن خاطرلى تشويشلى اولنور ايسه عقلنى ايشلانه آلماز، عقل ايشلامادىكى

قانوننی قبول ایتدیرمک دنیاده بالفعل بر مثالی اولوق شوبله طورسون حتی آدم اوغلی تضدیق ایده چک شیلردن ده دگلدر . بونک ایچون فورقنچ صوغشدر ، هلاکتلر اولوب کلا یکنی تاریخ سویلاب طورر . بو کون الک مترقی والک مدنیتلی اولان انگلیز و فرانسه ملتلیرنیڭ حاللرینی یوقاروده حکایت ایتدک ایددی باشقهره نه قالدی ؟ اوشبو سبیدن الک ایلک باشلانیدیغی ایله مشورت و مساوات نیگزلرینه بنا ایدلمش عمومی بر قانوننی مسلمانلر کامل راحتک اوزرنده قبول ایتدیکلری خارق عادت بر شی اولوب دقت ایدرگه واهمیت ویررگه تیموشلیدر .

بو اسلام امتینک اصلی محترم اولان بر پیغمبردر ، دیمشیدک . مذکور پیغمبر ایسه بتون جهان یوزینه رسول اولوق مبعوث و جهله پیغمبرلرنک آخری و خاتمه سی اولان محمد بن عبدالله ، در . هر ب امتینک آیاتلرینه باصولری بو پیغمبرلک جهندن ده خلافی عادت بر شیدر . مثلا یونانلورینی الک ایلک نیتانیا اسمده آسیا دن کلمش بر امت تشکیل ایدوب بر قدر نظامه قویدی .

«سورگه بونلر منقرض اولدیلر ، یونانلور اوزلرینک وحشیلکلرینه کیر و قایتوب اکیویوز بیللر قدر عمر سوردیلر . بوندن صوک اوستلرینه مصردن «سکرویس» کیلوب «آته» شهر - یینی بنا ایلدی و ضروری اولان معارفدن یونا نلورغه بر قدر شیلر اوگرتدی . بوندن صوک بونلر اوزرینه «صور» دن «فدموس» کیلوب فینقیه لر علملرندن بعض شیلر تعلیم ایتدی . ایشته یونانلور اوشبور و شده ندر - یچی لکن غایت آقرون و شده ترقی ایتمشلردر .

چیتدن کیلوب هیچ بر دشمن فورقتمامش هم ده عیالتلری ایچون برگه جبولورینه مجبور ایده چک بر شی اوز ایچلرنده هم اولنماز ایدی . دیمک عربلردن امت تشکیل ایلر ایچون «طبیعی قوت» اجبار ایتماز ایدی . بناء علیه عرب قوملرینک برگه جبولوب ، اوزلردن بر امت تشکیل ایتدیکلری محض رسالتیناه افندمزینک دعوتی سایه سنده اولمشدر . بویله حال هیچ بر امته بو کونگه قدر اولنمادیغندن آنچق پیغمبرلرگه گنه میسر اوله چق بیوک خارق عادتلردن حساب ایدلنور .

اوزلرینی باشقهر نفوذی آستنه کرتیمکی زور عارلک حساب ایدن و بار کیمالتنی اوزلرینه حصر ایلیمان عرب قبیلهلری هیچ بر طبیعی قوت اولنمادیغی حالده بر رئیس حکمی آستنه جبولوب ، آکا اطاعت ایلدیکلری ایکنچی بر بیوک خارق عادتدر .

بوندن صوک بر تامچی فان اغزمقسزین عمومی بر قانون نوزوب ، هر بر طبقه نک شونی رعایت ایدوب طورمقلری شویله بر عجب شیدر که بونک مثالی دنیاده کورلما مشدر . کورمازمیسز که یونانلور عمومی اولان قانونلرینی «آته» ایله «اسپارتا» ده نه کبی بیوک ماجرالر اولدیغندن صوک غنه میدانغه قویارغه موفق اولدیلر .

رومالورده قانونلرینه نه کبی بر اصلاح کرکزمک اولورلر ایسه زور تاوش غوغالر قیلورغه ، نه قدر ماللر توگوب ونه قدر جانلر نی قربان ایلرگه مجبور اولورلر ایدی .

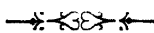
بو سوزلر ایسه اصل قانون قبول ایتدیرمک حقنده در . اما باشلانیدیغی کونی ایله مساوات و مشورت نیگزلرینه بنا ایدلمش عمومی

آراغە توشوب، طوغرى يولدىن چىت كە چىقوب
بو كونكى روشينه كردى.

بو برگە قدر سويلادىكەزدن معلوم
اولدىغينه كوره اوشبو اسلام امتنى بربرينه
باغلامش شى صرف اسلام دينىدر. آرالرنى
جنس، وطن، لغت وتىل باشقەلقرىنى جەلەسېنى
دين بوغالتەمشدر. فقط امتنىڭ بربرينه باغلانەقى
اسلام دينىنىڭ محكم اولمەسېنە وايكنچى عبارتە
اعتقاد سلامتەگېنە موقەفدر. اگرده اعتقاد،
بدعت و خرافاتلردن سلامت اولوب، جناب
رسول الله واصحابى اعتقادى روشندە اولور
ايسە اسلامنىڭ بربرينه باغلانولرى (رابطەلرى)
محكم اولوب، عكسى تقدىرنە ايشلردە عكسچە
اولەچقدردە مسلمانلر دينلرنە جھودنى، اعتقاد
لرينەدە خرافات و اوھام قاتشدرىنى قبول
ايتدىكلرى كوندن اعتبارا خوار، ذليل و مسكين
اولەرق قالمشدر.

دنيادە اولان حى ملتەلر اوزلرينىڭ
تارىخلرىنى تدرىس ايتدىكلرى وقت افرادنى
بربرينه باغلارغە سبب اولان نرسەنى كوزلردن
اصلا يبارماكسزىن اصل ايدوب طوتارلر.
مثلا گېرمانيا قومى اتحادگرمان، فرانسوزلردە،
اتحادوطن، روسلردە اصلا وائلىق كېى شيلرنى
اوزلرينىڭ اتحادلرينە رھبر و عامل ايلرلر.
اوشبو قېلىدىن مسلمانلر اگرده اوزلرينىڭ
قوت حاصل ايتمكلرىنى آرزو ايدر اولسەلر
اسلام عقىدەسىنى اتحاد سببى (رابطە) ايدوب
طوتارغە تېوشىلدر.

(صوڭى وار.)



اما رومالولر ايسە رومولوس و آنىڭ طوغمەسى
روموس اسمندە اولان اوغريلر باشقلىرى طر-
فندن شمدىكى « روما » شھرى بربرينه قريە بنا
ايتدىكلرى صوڭ ميدانندە ظاهر اولدىلر. رومو
لوس اوزىنىڭ قارنداشىنى اوتردىكىدىن صوڭ
اوزىنىڭ اتباعى ايلە برلىكدە شول طرفدە اولان
« ساپىن » قېلىسېنىڭ ايلرلىنى اوتروب، خاتو
فلرىنى اسير الدىلر و صوڭرە شول خاتونلر
ايلە نكاح ايدوب روما دولتىنى تاسىس ايتدىلر.
بو واقە ايسە مېلاددن ۷۵۳ يىل مۇقەم اولمشدر.

بنو اسرائىل قومى ھم باشقە امتلرنىڭ نظا-
ملرى اوزرنندە تشكيل ايدلمشدر. موسى پيغمبر
يبارلدىكى وقت بنو اسرائىل آراسندە محكم اولان
جنسلك اتحادى وار ايدى. اوشنداق عيسى
پيغمبر يبارلدىكى كوندە بنو اسرائىل بر جنس
وبر تىل ھەمدە بر وطن اوزرنندە قوتلى بر
ملت ايدى.

ايشتە بونلرنىڭ خلافتچە اولەرق اسلام
امتى صرف وحى اثرى ايلە تشكيل ايدلمش
وبونىڭ مۇسسەدە جناب رسول اولوب، انىڭ
عالى بر مملەكەت اوزرينە توزولمشدر. امتلر
تشكيل ايدامكدە اولان طبعىي حاللرنىڭ انىڭ
ايلە ناقص مدنيت اوزرنندە طوروبدە صوڭرە
تدرىج اوزرنندە ترقى ايتمكدە اولدقلىرىنى
سويلامشىدىك. اسلام ايسە بونىڭ خلافتچە
اولەرق انىڭ باش نىگىزى كامل اولان قانونلرى
اوزرينە قورولوب، حرىت و مسارات اعلان
ايدلمشدر.

اسلام اوشبو عالی مسلکی اوزرينە
بر قاچ يىللر و عصر اردوام ايتدى و صوڭرەدە
باشقە امتلردە اولدىغى كېى فساد عامللرى

اگر بر شخص تمام عمرینی علوم حکمته صرف ایدوب معلم اول ارسطا طاليس مقامنه ایرشسه البته طریق عبودینه وافق، حق تعالی پی عارف اولمیه چق انسانیت، مدنیت رتبه سنه ایرشمه چکدر!

بوسوزلر ساده بر انکار تعصب سائقه سیله یازیلیمپور، فرانسه ادیب مشهوری ژان ژاق روسوده بوبله بر فکرده بولونه ادیبی؟ نه غریب تصادف! بز بو ساعت روسیه دور انقلابینک، انقلاب کبیرینک ابتدا سنه بولنیورز، ۸ انچی عصر ناک اورتلرنک یعنی فرانسه انقلاب کبیرندن بر آز مقدم اولان بر زمان ده آخوند مقاله سی مضمونه قریب مضموندن، فرانسه ناک دیرون آقادی بیاسی محررلری طرفندن بیوک بر مکافات نقدیه به مقابل قلمه آلنوب حل ایدلامک ایچون بر مسئله درمیان ایدلد که بو ایدی: علوم، فنونک ترقیسی، بشریتک کسب مدنیت ایتمه سی، اخلاق انسانیه به حسن تأثیرمی، یوقسه سوؤ تأثیرمی ایتدی؟ تعبیر دیگرله انسانک اخلاقنی تهذیب ایدوب توزاندیمی یا خود تخریب ایدوب بوزدیمی؟ بو مسئله به جواب یازانلر ایچننه مکافات قزانان محرر، علوم فنونک، تهقی، تمدنک مضرته حکم ایدن مشهور ژان ژاق روسو اولدی. لیکن هیهات ژان ژاق روسو مسئله یی درست حل ایتدیگی ایچون دگل، بلکه مقاله سنی بیوک بر فصاحت بلاغتل عظیم بر قدرت قلمیه ایله یازدیگی ایچون مکافاتنی قزاندی. آنک اساسا فکری باطل ایدی، آقادی می اوزی آنک فکرینی تصدیق ایتدیگی حاله مکافاتنی ویردی. روسونک حکمی قطعیا علوم فنونک ضدینه ایدی، لیکن ابوتراب آخوند بو قدر ایلری کیمنیور. آنچی دیورکه، علوم فنونی: فنون

بزه قایسی علملر لازم در؟ (۱)

دورت عالمنک مناظره سی

(حیات غزته سنندن)

(۲) علی بک حسین زاده

روسیه انقلابات اجتماعیه و سیاسیه سیله آچیلان بو قدر اهمیتلی بر دور جدیده ناک ابتدا سنده، مسلمان جماعتلرینک ترقی بوللرنه بولنان مانع و حائللرنک بر بر رفع ایدلمه سیله، فارشولرنده بر نیچه یول آچیلوب بو بوللرنک قایوسنه کیدیل چگی خصوصنده تردده دوشدکلری بر زمان ده «بزه قایسی علملر لازم در؟» مسئله سنندن ده اهمیتلی بر مسئله اولمز ظن ایدرم. بو قدر اهمیتلی بر مسئله یی اورنه به قویدلری ایچون آخونده تشکر ایتمکله برابر، دیگر طرفندن دخی مسئله یی لایقیل حل ایتمدکلرینی بیانه مجبورز: آخوند حضرتلرینک علوم عقلیه به او قدر اعتبارلری اولمیوب بیورلرکه:

«بزم اوقوچیلر مز باوروپا اهاالیسنی انسانیت و مدنیتنک کهالینه ایرششمشردیورلر، اما، بن دیبورم: یاوروپا اهاالیسی قانون سیاسی الهی دن یراق اولدقلر ایچون عین وحشتمه درلر، حکمت طبیعی بیلمکله انسان اولمق اولمز، حکمت الهی ایله کامل انسان اولنور، اگر انسان دیانت اسلامیه یی عالم اولورسه علومدن جاهل اولورسه بیله از اینتنه ضرر کلمز؛

(۱) باشی ۷ نچی نومرده.

مبته بی، فنون عقليه یی تحصیل ایتمه مکده آنلردن محروم اوامقده بر بآس یوقدر، علوم دینیه وعلوم نقلیه به حقیل واقف اولوق کافیدر! اویله می در؟ من بو بابده غایت مشکل بر موقعده بولند یغمی حس ایدیورم؛ چونکه مسئله اویله بر مسئله درکه بو خصوصده باز یله چق مواد ایچون یومی بر غزته مقاله سینک و سعتی کافی دگلدر، حقیقتی روشن بر صورتده کوستر مک ایچون بر نیچه یللق تبعات عمیقه دن سوکوره اوچ دورت یوز صحیفه لک بر کتاب وجوده کینرملیدر. بر غزته مقاله سنده ایسه بویله بر کتابک محتویاتنی مختصر مفید صورتده بیان ایتمک هر محررنک حدی دگلدر. بو مباحثه قدیمدر: افلاطون، ارسطو، لوقرس دورندن باشلابوب زمانزه قدر دوام ایتمش وایتککدر. بو مباحثه به اسلام علماسندن ان سینا، فارابی، ابن رشد کبی داهیه لر کیر شهشاردی. زمانمزه بیله بالخاصه بو مسئله ایله مشغول اولانلر آز دگلدر: روسیه، آوروپا، آمریکا علماسندن تولستوی، رنان دراپر، کبی ذواتی ذکر ایده بیلوروز. حتی امریقالی دراپر بونوغ مباحثه به (نزاع علم و دین) نامنی و یروب بو عنواندن مهم بر کتاب بیله وجوده کتیر مشدر. کتاب مذکور عثمانلی ادیبی احمد مدحت افندی طرفندن تر کچه به دغی ترجمه و تنقید ایدیلوب استانبولک طبع ایدلمشدر. . . نزاع علم و دین، اختلاف فن و مذهب، فورقولی سوزلر دگلمی؟! لکن هیچ فورقماکز، حقیقت حالک نزاع اختلاف، علم ایله دین آراسنده دگلدر. چونکه نه حق اولان دین علمدن فورقار، و نه ده علم حقیقی دین، مذهب دشمن اولور. اختلاف بونلر آراسنده دگلدر! اختلاف اوزلرینی حارس و حامل دین

بیلن ملالرله علوم دینیه دن خبردار اولمیان ارباب علم و معارف آره سنده در! . . . آخوند حضرتلری چوق گوزل دیپورلر: «کشی بیلمدیکی علمه دشمن اولور، باشقه لری اوز دشمنی طرفنه دعوت ایتمک غیر معقولدر» بز، علوم دینیه تحصیلنه اهمیت ویرمه یین او قوچیلر مزنگ طرفنی اصلا و قطعاً التزام ایتمیوروز. فکر مزی ینه جسارتله آچق سویله به لم: بونلر بیوک غلط ایدیورلر، بونلره اقتدا ایدنلر حقیقتاً ضالانده درلر. لکن دیگر طرفدن علوم عقلیه دن، علوم مبته دن، علوم جدیده دن صرف نظر ایتمک ایسته یین علمامزننگ دغی هیچ بر وجهله طرفگیری اولمیوروز. جه اعهه پیشوالک، مقتدالق، رهبر لک ادعاسنده بولنان بو کبی ملالر مز نه ملتی ترقی یولنه چقارلر، نه ده امتی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی بر نجات و سلامته ایصاله مقتدر اولورلر. بالعکس بویله علمادین، یالکوز علوم جدیده ایله پرورشیاپ اولمش کنجلمزی، دینک حقایقتی علویتنی حقتکدها زیاده بر شک شبهه به دوشورلر! . . . آخوند حضرتلری بز اویله ظن ایدرزکه، بزعه علومک کافه سی عین درجه ده لازمدر: هم علوم دینیه و شرعیه هم ریاضیات طبیعیات کبی علوم مجرد و جسمانیه! مدینه علم اولان حضرت پیغمبرم-ز صلی الله علیه وسلمک بیوردیغی ده بودر. باب علم اولان ریاضیات، طبیعیات، ادبیات کبی علومه وقوف تامه سی اولان جناب علی کرم الله وجهه ده بویولده بر عالم کدر. حضرت مولانانکده: چند چند از حکمت یونانیان * حکمت ایمانیانراهم بخوان، دیمکدن مرادی ینه بلا تخصیص علوم فنونک کافه سیدر، کافه شعباتی در! . . . بو کون یونانیلرنک مقامنی آوروپالیلر طوتیور

ملاکہ تاریخ ادبانی اوقوتدیر مق لازم کلمہ چکی؟
 نہ ایسہ صد ددن آبرلمیہ لم: علوم دینہ، قانون
 الہی، علم عقایدی، علم تفسیری علم حدیثی
 علم فقہی بزہ اوقوتدیر! بو ہر آشکار
 شیدر بونی کہسہ انکار ایتمز۔ لکن علوم ریاضیہ
 وطبیعیہ بی علوم اقتصادیہ، اجتماعیہ و سیاسیہ
 بی دہ فنون زراعیہ، تجاریہ و صناعیہ بی دہ
 تحصیل ایتمز عین درجہ دہ بلکہ دہاز یادہ
 واجدیر، بو ایسہ اثباتہ محتاجدر۔ شہمدیکی
 حالہ و بزم آرہ مزہ محتاجدر، چونکہ ملازم
 واز جہل آخوند ابو تراب حضرتلری بو
 خصوصہ بر آز شبہہ ایدیورلر۔

معلومدر کہ حقایق ایسکی نوع اولوب
 عقلیات و نقلیاتدن عبارتدر۔ حقایق ریاضیہ و طبیعیہ
 عقلیات صنفندندر۔ بو او حقیقتلر در کہ جمیع بشر آنی
 متحد قبول ایدر، ہیچ بر انسان قایسی دینک بولسہ دہ
 بولسون، قایسی قومہ منسوب اولورسہ اولسون
 آنی انکار ایسکمز، جملہ سی او قورسہ آکلار کہ: علم
 حسابہ ایسکی دفعہ ایسکی۔ دورت اولور، ہندسہ دہ
 بر مثلثک اوچ زاویہ سی ایسکی زاویہ قائمہ بہ
 مساویدر۔ علم حیوانانندہ بالقلر صودہ غلصہ
 ایلہ نفس ایدرلر۔ علم تشریحہ انسانک
 قلبی نفس صدرہ صول طرفدہ فان چکری
 جوف بطن صاغ طرفدہ در۔ فلکیات برکہ شکندہ،
 محوری اوزرہ دوران ایدر۔ کسوف یا خسوف
 فلان وقت واقع اولور الخ۔ حقایق نقلیہ ایسہ بویلہ
 دگلدر۔ بشریت یعنی مختلف ملل واقوامدن
 عبارت بشریت حقایق نقلیہ خصوصندہ چوق
 دفعہ اتحاد ایدہ میورلر، چوق کرہ بری دیگر یکنکی
 قبول ایتمیور شبہہ ایدیور، حقایق عقلیہ
 انسانلری بر نوع ایلہ اتحادہ دعوت ایتدیکی
 حالہ حقایق نقلیہ آرایہ اختلاف صالپور۔

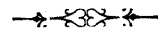
رسول اکرم افندمز حضرتلری بیوربور:
 «طلب العلم فریضة علی کل مسلم و مسلمة، اطلبوا
 العلم من المهد الی اللحد، اطلبوا العلم ولو بالصین»
 (۱) بو حدیثلر ننگ جہل سندنہ علم
 علی العموم علمدر، سادہ علم شریعت اولسہ
 ایدی چینہ قدر تحصیل کیدگز دینلمزدی،
 بوٹا بر دلیل دہ ہر نہ دنسہ آخوند حضرتلری ننگ
 ذکر ایتدیکی: العلم علمان علم الابدان و علم
 الادیان کلام شریفیدر۔ بو کلامدہ ایسکی نقطہ یہ
 دقت ایتملیدر: بری علم الابدانک علم الادیانہ
 تقدیم ایتدیکی، بو بر تقدیم الہم علی الہم در۔
 دیگر ایادیان کلمہ سینک جمع صیغہ سندنہ
 استعمال اولدیغی در: کلمہ ننگ جمع صیغہ سندنہ
 استعمالندن آٹلا شیلیور کہ سادہ دین اسلامی
 بیلیم کافی دگلدر، سائر دینلرہ دخی
 وقوف پیدا ایتملیدر، او دینلر ننگ نہ اولدیغنی
 بیلملیدر۔ بو نہ دن بویلہ ایجاب ایدیور؟
 او دینلر ننگ احکامیلہ عمل ایتیمک ایچونمی؟ خیر!
 باطل اوادیغنی آکلار رد ایتیمک ایچون،
 آندہ سلوک اید نلر ایلہ مباحثہ یہ کیر شوپ نشر
 دین مبین اسلام ایتیمک ایچون آنلری بیلملیدر!
 لیور پوللی شیخ عبد اللہ کولیم حضرتلری
 بو آخر کونلر دہ ارمنیلر ننگ غریغور یان مذہبنی
 مطالعہ ایلہ مشغولدر۔ پیغمبرمز حضرتلری
 واصحاب کرام، مشرک لرننگ پت پرستلر ننگ
 دخی اعتقادلرینہ واقف ایدیلر، بز ایسہ
 زردشت و بودانک دینی شویلہ طورسون سلوک
 ایتدکیز بر مذہبدن باشقہ سائر مذہب
 اسلامیہ بی بیل لایقیلہ بیلیمیز! بر دار الفنون
 اسلامیہ مز اولورسہ آنک الہیات شعبہ سندنہ

(۱) اوشبو حدیثلریک اسنادلری حقیقہ سوز واردر۔

ابن عبد البرننگ «جامع بیان العلم» نام اثرینہ مراجعت
 بیوریلہ۔ شور۔

ملت ديگرينڭ حقايق نقلابه سنى قبول ايتمك ايچون لازمدرکه بونلر عموم بشریت طرفندن قبول اولنان عقلياته مستند اولسون بوسوزلردن عقلياتڭ نقلياتدن اهم اولديغى آڭلاشيليبور ، اهمى براقوب ساده مهم ايله اکتفا ايتمك ايسه جايز اولمهز .

(صوڭى وار.)



چواشلىر كملر در .

چواش طائفهسى قزان ، سامارا ، سمبر هم ساراتوف گوبرنالرنده كوبلك اوزره موجود در . بونلر مقدمه برگه طوتاش او طرمشلىر ايسهده بعض وقايع سياسيه گه كوره شول قدر كيڭ اورنلرغه تارقالورغه مجبور اولمشلردر . چواش اسمى روس تاريخلرندن باشقهده يعنى عرب ، يونان و اوروپا تاريخلرنده كور نمايدر ، روس تاريخلرنده دخى فقط ۱۵۵۱ سنه ميلاديه سنده كورينه باشلادى (۱) . ديمك بو تاريخه قدر بو طائفه باشقه اسمده ذكر ايدلمشدر ، لکن قايمو اسمده ؟

بعضيلر چواشلىرنى فېنلردر ديورلر . محقق مرجانى و عبشى جنابلىرى دخى بونى قبول ايتمشلر ، لکن كوب محققلىر بوڭا مخالفدر . آ . فوكس بونلرنڭ خرز اولدقلىرىنى ظن ايدر ، لکن بىخسى دليلي يوقدر . تاتيشوف هم ريچكوف چواشلىرنى اولغه بلغارلريدر ،

(۱) زويه شهرينڭ بناسنى باز دقنده (۱۵۶۱ حدودنده) چواش ، چيرمىش موردوا ، مجارلر و تاتارخانلرنى اطاعتكه كرتدپلر ، ديور ، كارامزين ۷۱۱۱ جزء ۲۳۲ تنبيه .

اصل وطنلىرى قزان و سمبر گوبرنالريدر ، اوتا چواشلىرى قزان اوياز دلرندن كوچمه چواشلىردر ، اورنبورغ گوبرناسنده اولغان لرينى اول طرف كشيلىرى «تاغ ناتارلرى» ديب نسميه ايدلر ديدر (۱) . دخى ريچكوف نڭ فكرينه كوره چواش ، چيرمىش هم وتاكلر قاما ايله اورال تاغلىرى آراسنده اولان يرلرنڭ اصل صاحبلىرى هم ايسكى اسكيف و سارماتارنڭ شرعى وارنلريدر .

واسيلى اسبويىف بونلرنڭ بر طاس (۲) اولدقلىرىنى دعوى ايدر . بر هر تقدير بونلرنڭ ترك اوغلى ، ترك اولدقلىرنده شېبهه يوقدر . شونڭ ايچون جغرافيا آطلاسارنڭ چواشلىر فينلر دن آيروم يرده ترك نسللرندن حساب ايدلمشدر . واسيلى اسبويىف دعوا سنى اثباتده ديور : مسعودى ، ادريسى ، ابن خلدون وغير عرب مورخلىرنڭ ديدكلرنچه : بر طاسلر خزرلر ايله بلغارلر آراسنده «ايتدل» نڭ اوڭ قيا سنده اولمشلردر . ياقوت هموينڭ ديديكينه كوره بر طاس يرينڭ اوزونلقى بكرمى كونلك يولدر ، يعنى ۷۵۰ چاقوم قدردر . ديمك بر طاسلر اولغا بوينچه ساراتوف هم سمبر گوبرنا لرينى شاغل اولمشلر . آنلر نڭ ايكى شهرارى اولمش « بر طاس » هم « سيوار » اسمنده . بر طاسلر اولرنى آغاچدن بنا ايدر اولمشلر ، قش كوني اوشبو اويلرده طوروب جاى كوني كوچوب يورمشلر . ۱۲ نچى عصر مؤرخلرندن احمد طوسينڭ ديدككنچه : بونلرنڭ بر قسمى مسلمان

(۱) چيرمىشلىر دخى چواشلىرنى (كورك مارى) يعنى (تاغ گشيلىرى) ديورلر .

(۲) كارامزين بر طاسلرنى موردوا ايله تفسير ايتمشدر ، بو تقديرده موردوالرنڭ بر وقت مسلمان اولدقلىرى ظاهر اولور . زيره بر طاسلر مسلمانلرايدى .

خالص ترك لسانيدير؛ عرب، فارسی و روس کلمه‌لری قانشمیشدر: کوب عنصرلری مانغولچه در، فین کلمه‌لری اصلا یوق دیمک ممکندر، بعض علمانگ فین کلمه‌لری، دیبظن ایندکلری کلمه‌لرنگ فین کلمه‌لری اولدقنده شهبه واردر، چواش لسانی عینا ترك لسانيدير؛ اوزگرمش ایسه فقط قاعده ایله اوزگرمشدر، قزان تاتارلرینگ لساینه باشقهلغی فقط اوشبو قاعده‌لر موجهنچه‌در، دیور. صوگره برنچه قاعده بیان ایدر. اول قاعده‌لر شونلر در: (۱) مصدر علامتی اولان مق و مک نی چواش‌لر آس و یازدییه تلفظ ایدرلر. مثلا: آولاناص - اولنمک، بیراس - بیرمک، بیلاس - بیلیمک (۱) بولاس - بولمق، دینس - دیمک، ماختاناص - ماقتانمق، سیواس - سومک (۲) تاباس - تابمق، (۳) او، اهر فلری ایله باشلانمچ کلمه‌لرینگ اولینه بر و حرفی کتوره‌لر مثلا: و بلم - اولم، و یلاس - اولمک، ووت - اوت، وورز - اوروش (حاربه) وورلاس - اوغرلامق. (۳) ب حرفینی پ تلفظ ایدرلر: پالان - بالان، پاتتر - باطر (بهادر) (۴) ز حرفینی ر تلفظ ایدرلر: کور - کوز، صوسیر - صاوسز (صاغسز) سور - یوز. (۵) ی، ج، یوهر فلری ایله باشلا نغان کلمه‌لرنگ اولینه بر س حرفی کتورلر: سور - یوز، سیل - یل، سیبر - جیر، سیوق - یوق، سیول - یول، سیولان - یلان، سیورغا - یورغا، (۶) ق حرفینی خ تلفظ ایدرلر: خیر - قز، خوباخ - قاباق، خوزاخ - قازاق، خیار قیار، خورت - قورت. بعض کلمه‌لر واردر

(۱) عثمانلیلرنگ بیلیمک دیه یا ایله یازمقلری اصلی

ایمش.

(۲) چواشلر اوزلرینی سواس تسبیه ایدرلر

سومک ماده‌سندن اولملی.

اولمشلر در. برطاسلر او اولامق هم زراعت ایله مشغول اولمشلر. بر نوع قارابورلی تولکی بونلرغه نسبت ایدیلوب بک بهالو طوتلمشدر، شول درجه‌ده که آنی فقط پادشاهلرغنه صانوب آلا آلمشدر.

عرب مؤرخلرینگ برطاسلر حقنده اولان تعریفلری چواش‌لرغه مطابقدر. زیره چواشلر بو وقتغه قدر برطاس یرلرینگ شمال طرفلرنده اوطور مقده‌لردر. دیمک ۱۲ نچی عصرده منغوللر طرفندن فصیلوب فقط یرلرینگ جنوب طرفلرندن چیقارلمشدر در.

صوگره برطاس یرلرنده بعض بریلغه وقریه اسملری بو کون گه قدر چواش چه ذکر ایدلمکده در و الحال بوکون بونلرنگ یاقینلرنده چواشلر یوقدر. برطاسلر ایله آراده وافع خزر کریمستینی یونانلر «سادکیل» دیه یازمشلر؛ بو ایسه چواشچه شورا - کیل یعنی آق - او دیمکدر.

برطاس یرلرینگ شمال حدنده واقع «سینغلی» و «سینبر» اسملری چواشچه اولمق اهتمالدر. سیننی - کیل - یاگا - او «سیننی پورت» یاگا - پورت دیمکدر.

چواش‌لرنگ او اولامق هم زراعت ایله مشغول اولدقلری ثابتدر. لسانلرینه بیک کوب عرب و فارسی لسانلری قاتشمق بونلرنگ بر وقت عربلر ایله تجارت ایندکلرینه دلیلدر. شونگ ایچون چواش‌لرنی برطاسلر در دیمک ممکندر، دیور.

فیلالوغلرنگ (لسان عالملرینگ) اکثر چواش لساینی ترك و اسلاوان لسانلریله قاتناش فین لسانیدير دیورلر، لکن اسبویف جنابلری بوگاده بیک مخالفدر. چواش لسانی

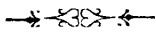
آندە بر نچە قاعەكەمەل ايتىدىكىدىن سوڭ بىستون اوزگر مشىر. مثلا: خوالاص-قوالامق، خىر-قز، سىمازدا، يەوزطە سىولدىر- يولدىز، كىي. ايشتە ياقوت حموى بويىلە كەلمەلردىن اوتىرى دىمىتىر كە: بىر طاس لسانى نىر كچە هم خىزىچە دىكىلەر، دىبو.

چواشلارنىڭ مەقدم دىنلىرى حەققە مەلۇمات آلمىق مەشكىلەر، زىرە آنلار ۱۷۴۳ تارىخ مىلادىيەنى خىرستىيانلىققە كىرتمەشلىرىدۇر. چواشلار حەققە يازمىش اثرلار بارچەسى مەذكور تارىخىدىن سوڭ يازمىشلىرىدۇر. يەنى آنلارنىڭ اصل غادىلىرى وعبادىلىرى خىرستىيانلىق ايلە قاتناشوب ايكىنچى روشكە كىردىكى بەندە يازمىشلىرىدۇر. شونىڭ اىچون روس تارىخلىرىدىن آنلارنىڭ دىنلىرى حەققە بىر شىع آلمىق مەمكىن دىگىلەر.

آثار عىبقە ايسە چواشلارنىڭ مىسلمان اولدىقلىرىنى اثبات ايلەدۇر ۶۶۰ - ۷۶۷ تارىخ ھىجرىلەردە عربچە ھەم چواشچە قاتشىدروب يازغان مەقبەرە تاشلىرى كىوبىر. دىبىك بىر كە خان و جانى بك خان عىصرلەندە چواشلار مىسلمانلار ايدى، شونىڭ اىچون لسانلارنىڭ اسلام سوزلىرى قالمىشىدۇر. بونلاردا اسلامنىڭ كامىل رسوخ تاپمادىقى آنلارنىڭ سوڭ و قىلارغە قىر كىچەلك ايسە مشغول اولدىلارنىدىن. كىچەلكى خلىق آراسىدە دىن اوگراتمىك كىوب مەشقتلەر كە باغىتىدۇر. سوڭرە ۱۷۴۳ نچى يىل اوقازى ايلە آنلارنىڭ خىرستىيانلىق قىبول ايدى وچىلىرى ھەم ايلە چىكىلىرى مىرزالار قولىدىن آزاد ايدىلمىشلىرىدۇر. سوڭرە پوداتلردىن مەغوا ايدىلمىشلىرى، يەنە سوڭراق آنلارغە آچىچە ايلە ناغراد تەبىين ايدىلمىشىدۇر. بو و قىلاردا البتە

چواشلار ايكىشىر و اوچار قات تەبىيدىلەنمەشلىرىدۇر (۱) - ايشتە آنلارنىڭ خاللىرى اوز كىر مەك بو كىيى تەبىرلەردىن؛ بوقسە آنلار بىزم دىنى ھەم نىسبى قىردىشلىرىمىزدۇر.

«مەھە فەتخە رەئىزىين»



تارىخى العلوم

(باشى ۷ نچى نومىردە)

فنىقەلىلەردە يىتشىكان مەشهور عالملىرى.
كەشفيات علمىيەلىرى.

(۱) فنىقەلىلەردىن يىتشىكان عالملىرىنىڭ مەشهور لىرى: يونان فىلسوفلىرىدىن مەشهور فىثا غورث نىڭ مەلمى اولان فىرسىد، مەلم او كىسوس، مەلم پىرتىوس و قادموس كىيىلەردۇر. قادموس فنىقە شەھەرلىرىدىن صور شەھەردە (ق. ھ. ۲۴۸۰ سەنەدە) دىنياغە كەلمىش، فنىقەلىلەردىن آيرىلوب يونانىستانغە واروب «تەب» شەھرىنى غە-ارت ايلەش و اھالىسىنە اوزم ساچمەكنى، مەدىن خەمەتلىرىنى،

(۱) لىپاخىن سىياھنامەسى ۱ نچى جىز ۱۶۸ صحىفە، مەراجەت ايدىلغەدۇر.

(۱) فنىقەلىلەر: سورىيادە خازىرگى بىروت تىرەلەرنىڭ اولمىشلىرى. بو يىرگە ارض كىنعان دىيولدىكىندىن اولسە كوك. بونلار كىنعانىلەر دىبو مەشهور اولمىشلىرىدۇر. فنىكس يونانچە خىرما دىبىك ايشى. اول و قىلاردا ارض كىنعانە خىرما كىوب اولدىغى، ساتلىق اىچون يونانىستانغە كوندىلدىكى اىچون يونانىلار آره سىندە فنىقە اسمى ايلە ذكىر ايدىلمىش؛ سوڭرە ھەر طرفدە شول اسم ايلە مەشهور اولوب كىتمىشىدۇر.

ايتمشلردر. آذر نك شول حرفلرى جميع لغتلرده استعمال ايدلمكده اولان رفلرنك منشائى در. زيرا يونانييلر حرفلرىنى فنيقه ليلر دن ، لاتينيلر يونانييلردن ، آوروپاليلر بوكوننه يازولرنده استعمال ايتمكده اولغان حرفلرىنى لاتينيلردن آلمشالردر .

۴

فرس عالهلرى و آنلرده اولان علملر و عربلر و فصاحتلى شاعولرلر نك طبقه لرى

فرسلر علوم و معارفده كلدانيلرنك وارثلر يدر. آنلرده اولمغان علملر تماما بونلرغه كوچدى شول علملر فرسلردنده ، ابى الثنوى ، زرداشت كى اصول عبادتلىرىنى وضع ايتكان علماء يتشدررگه سبب اولمشدر . شول علملر ايله برابر فرسلرنك فرائض دينيه ، شرائع سياميه و ادبيه لرينه مخصوص باشقه چه كتابلرى و موسيقيده ، شعرده ، علوم طبيعیه ده طب و هندسه ده مهارتلى وار ايدى .

معلم لستانوس دخى فرس عالهلرندن اولوب آنلرنك علملرىنى يونانييلرغه كوچره شدر . فرسلرنك اسكى لسانلرى زنديه ايدى كه «زر داشت» نك كتابى بو لغت ايله يازلمش ايدى . شول لسان سنسكرىت لغاتندن سانالادر .

كلدانيلرنك علملرى فرسلر واسطه سيل (۲) فنيقه ليلرغه ، عربلرگه كوچمش اولديغى كتابلرده كورلسه ده قرون اولى عربلر نك فصاحت و بر طاقم قوانين شرعيه لرندن باشقه علمگه مالك اولدقلرى كورلپدر ، فصاحتلر يده عام واسطه سى ايله اولمايوب طبيعى اولديغى

(۲) صوگنى وقتده كورلگان كتابلردن فنيقه ليلر نك كدانيلر علمنى فرسلر واسطه سى ايله آلدقلرى آكلاشلى .

حروف هجا ايله يازو يازمقنى اوگرتمشدر . فنيقه ليلر نك صودن ، قره دن هر طرفه صوزلغان نجانلرى اولديغندن كيمه لر ياصامغه وشول كيمه لر ايله دگيزلرگه سفر ايتمگه محتاج اولمشلر ؛ شونلرنى ترقى ايتدرك ايجون كندا نيلردن آلغان علوم فلکيدنى خيلى ترقى ايتدروب علم صناعت كه ده اساس قورمقلرى آكلاشيلدر . دگيز سفرلرينه بيگلك و بيمك ايجون شمالي يبلدزلرنى انتخاب ايدلر وشول واسطه ايله دگيز ايجلر نده كيمه لر نك يورشى محال اولغان بر زمانده آفريقا تيره لر نده يورر حتى آفريقانى كيمه ايله ايلانوب كياور اولمشلردر . فنيقه ايلر لېنان طاغارنده اولان اورم سانلردن آغاجلرنى كېسوب . كيمه لر باصارلر وشول كيمه لر ايله دگيزدن اسپانيا ، گرمانيا بریتانيارغه قدر كيدوب سودا ايدلر ايدى . بو سودا و سفرلر فنيقه ليلر نك فكلرلرىنى اويانمش ، كوب نرسه لر كوروب خيلى تجربه لر حاصل ايتمگه سبب اولمشدر .

علملرى و تجربه لرى سايه سنده اولسه كركدر كه فنيقه ليلر بتون دنيا آدملرينه فائده لى اولغان پيالانى ايجاد ايتمشلر ، كورك بوياولر ايله بوي اوچيلقده شهرت قازانمشلردر . علم بولنده فكر صرف ايتديكلر ندى اولسه كرك بو وقتلرده مصر ليلر يازو ايجون هر كلمه گه مخصوص صورت و شكللر (۲) ياصامق ايله مشغوللر ايكن فنيقه ليلر هر تادشقه بر علامت (حرف) وضع ايتمك ايله حرف هجا اختراع

(۲) اوشو صورت و شكللر ايله يازلغان يازو هير و غليف يازو بيمر كه ق . ه ۳۱۰۰ سنه ده ايجاد اولمشدر . حرف هجا ايله يازو ق . ه ۲۳۵۰ سنه ده فادوموس طرفندن ايجاد اولمشدر .

برنجیسی قرون اولی عربلرینک شعر اسبدر .
بونلرغه متقدمون دیناور . متقدم-ون دین
اسلامگه یتشمیچه یاخود یتشوبده دین اسلامغه
کرمیچه اولگانلردر . بونلرغه جاهلیون دیوبن
ایتورلر . امرء القیس ، امیه بن الصلت اوشبو
جمله دنلر .

ایکنچیسى مخضرمون در . (۴) بونلرهم
جاهلیت همده اسلام زمانلرینه یتشمش ودین
اسلامنی قبول ایتمشلردر . حسان بن ثابت ،
کوب بن زهیر کبی .

اوچونچیسى موادونلر . بونلر زمان جاهلیت
نی کورمیچه ابتداء اسلامده ظاهر اوامشلردر .
بونلر عربدن باشقه قوملر ایله قاتشماقلرندن
طبیعت عربیه لرینه ضرر کلاماشدر . فرزدق
وجریر کبی .

اسکی عربلرنک فصاحت و بلاغتلی بیک
عجیب ایدی . ارلری وقادینلری بورگان وقتده
شعر سویلرلر و سویلگان شعرلری اهل
فصاحت قاشنده مقبول اولهچق درجه ده گوزل
چقار ، فصاحت و بلاغت جهتندن سند ایدلور
ایدی . اسکی عرب شعرلرینک منتخبی معلقات ،
جمهرات منتقیات ، مذہبات ، مراثی ، مشوبات ،
ملحقات اسملری ایله یدی طبقه اعتبار ایدلمشدر .

« آخری وار »

ع . سعیدوف (بخارا)

(۴) ناقة مخضرمه دن آلمشدرکه نولاغینک یارتسی
کسلش دوه دیمکدر .

توبانده بازلاچق سوزلردن آکلاشلور .
اسکی عربلر شعر سویلرگه استنادلر
وفوق الحد فصیحلر ایدی . فقط فصاحت
وبلاغتلی طبیعی ایدی . عرب تلنده ایلک
اولهرق شعر سویلگان آدم کم اولدیغنده
اختلاف واردر . بعضیلر عاد ، بعضیلر ثمود ،
بعضلر حمیر بن سبا ، بعضلر ربیعہ ،
بعضیلر یسده مضر اولدیغنی روایت ایلرلر ،
لسکن حمیر اولمغنی ترجیح ایدلمشدر .

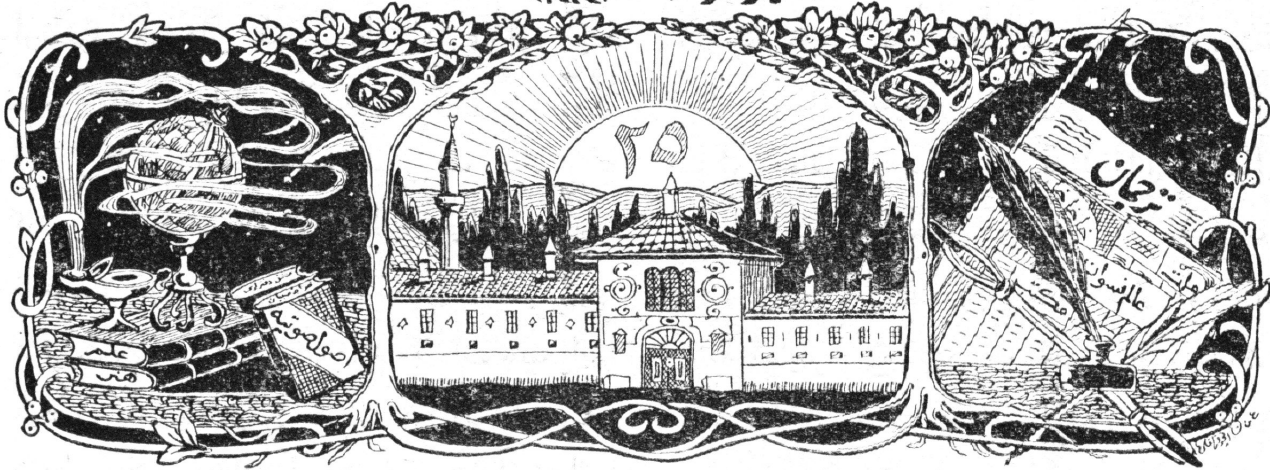
عربلرنک شعرگه بیک ماهرلری امرء
القیس بن حرث الکندی ، زهیر بن ابی سلمی
الهنزی ، نابغة الزیسانی ، عنتره بن شداد
العبسسی ، لبید بن ربیعہ العامری ، طرفه
بن العبد البکری ، اعشى میمون بن جندل
الاسدی کبیلردر . بونلر آراسنده اولان
آرتقلق دخی اختلافیلدر . بعضلری امرء
القیس ، بعضلری زهیر بن سلمی ، بعضلر
عنتره بن شداد اوستون ایدی دیبورلر .

« عربلرنک شاعرره گی کم ؟ » دیو
صورالدقده اصعی : « آت اوستنده عنتره ،
زمان رغبتده زهیر ، شادلق وقتنده نابغه ،
خوف وقتنده اعشى » دیوجواب ویرمشدر .

عرب شاعرلری زمان اعتباری ایله دورت
طبقه گه بولنسه ده بونده اوچ طبقه سیغنه
ذکر ایدله در . بو اوچ طبقه نك قوه شعریه
لری طبیعی اولدیغندن شعر سویله مکملری
تحصیل معرفت ایتمکه عروضی اوگرنمه گه
موقوف دگل ایدی . شول اوچ طبقه نك



۱۹۰۸ - ۱۸۸۳



ملی بايرام

محترم «ترجهان» غزته سينگ چغسا نه قدر شايان نقدير ايسه، بوندن ۲۵ سنه
باشلاوينه اوتكان آپربلنگ
۱۰ نده ۲۵ ييل طولوب
۲۶ غه كيتدى . ايرته گه
۲ نچى مايده جمعسه كون
باغچه سراى شهرنده شونگ
دعا مجاسى اوله چقدر.



اسماعيل بك غصپرينسكى

بوندن ۲۵ سنه اولگى
حاللره بر مرتبه كوز سالنه
چق اولورسه انساننگ
بوره كينى دهشت باصار:
اوز خلقمزنك مدنيت
ومعارف طرفندن كينلگان
هر نرسه گه قارشو طور ووى
وملتنگ مابه الحياتى اولان
آنا تيلينه «تاتار تيلي اقيج
دوام ايندى. خدمتنك كورسنگان ثبات ومثانتى
اللسان» ديه اعتقاد ايدووى كى، ملتنگ بقابا

اوت، «ترجهان»
محبرى هميتپورور اسماعيل
بك غصپرينسكى جنابلىرى
بوندن ۲۵ سنه مقدم على
بر فكر، مقدس بر نيت،
طوغرى بر مسلك ايله
قوراللانهرق يولغه چيقدى.
هيچ آرىمى، طالامى شول
يولنده بر چاريك عصر

طیسنگ جوهر فرد بختلری، قدم ذاتی، حدوث زمانی، دور، تسلسل، هبولى صورت، امتناع اجتماع النقیضین مسئلهلری کبی، ئلله نیندای «عالی»، «سماوی» بختلر ایله مشغول بولغان وقتده، ترجمان بحرری میدانغه چیقو بده: «ياهو! الفبا اوقیبق، بزده یر یوزنه، باشقه کشیلر آره سنده طوره مز، اوز مزنگ تیلمز وار، شوئنگ ایله سویلاشورگه، اوقوب یازارغه اوگره نیک! «دن عبارت الك عادی، الك پر استوی کورنگان نرسه گه دعوت ایته باشلادی.

لکن بیک عادی کورنگان بو نرسه لر شول درجه تیره ن، شول درجه ده معنالی ایش که، بونی آکلانور ایچون تمام بر چاریک عصرلق خدمت، ثبات و متانت لازم اولمشدر. حقیقت که مستند بولغان فکر شول قدر قوتلیدر که، میلیونلرجه آفچه نگ، یوز مئکرچه عسکرنگ، طوب و ملطقلرنگ کوچی یتنگان نرسه لر گه آنک کوچی یته، فکر سز میلیونلرجه کشینگ هیران بولغان مسئله سنی فکرلی بر کشی حل ایته، فکر سز میلیونلرجه کشینی فکرلی بر کشی جیگوب، آنلرنی باشقه یولغه کرته. شوئنگ ایچون ده هر کیم اول عالی فکرنی تعظیم و آکا حرمت ایته. بزم ایچون ده بحق تعظیم و تکریم ایدیلچک بر «عالی فکر» وار ایسه اولده تجسم اینمش «ترجمان» در.

«ترجمان» ننگ خدمتنی کورمک ایچون یالکیز روسیه ده گنه دگل، حتی خارجه گی مسلمانلر آره سنده بیلر آچیلمغه باشلامش

و حیانتدی کوندن کون انقراض و تهلاکه گه اوستری طورغان فکرلر و اعتقادلری اوزرینه حکومنگ مسلمانلر حقنده طوتقان «روسلا شدرو» و «یوطو» سیاستی ده خاطر گه کیتریله چک بولسه، مدهش وقارا کقولق بر کیچه ده فالقوب، یالتراب یول کورسنگان بولدز کبی، «ترجمان» ده تاتارلرنگ تمام فلاکت چوقورینه طوغری کیتدی کلری وقت امدادلرینه یتشه رک، ایکنچی یافغه، سلامت و سعادت میدانینه طابا یول کورساتوب، بوقزغانچ یولچیلرنی هلا کتدن قوتقاررغه سبب بولغان بر یول باشچیسینه بگزه مکله در.

«ترجمان» نیشلادی؟ نیندی عالی فکرلر بیان ایندی؟ آنی نیچون بتون دوستی دشمنی، تقدیر و تحسین ایته؟

ترجمان ننگ نیشلا گانندن بز بونله بحث ایتمیه جگز. آنی آکلانه آلورغه بزنگ کوچمز یتمی. آنی تاتار تاریخینک آلتون ایله یازیلحق صحیفه لر یگنه آکلانه آلور. آنک ایتنکان خدمتی ننگ علویبتنی تمام آکلی آلور ایچون دخیده بر عصر اونکاج قبردن باشنی کوتاروب، بر کره تاتارلرنگ اوستینه باقمق لازمدر. شول وقت، اسماعیل بکنک، قولینه خوجه صبیانن طوتقان مجسم هیکلنی کوروب، یالکیز تریکله گنه دگل، بلکه دنیا ده وقتده آنک سوزلرینی و فکرلر-ینی آکلی آلماینجه تگی دنیاغه کیتکان اولو-کلر ده بایناق نرسه لر آکلارلر!

شول قدر یسنی گنه دیسه بیلورز که: تاتار ملتی ننگ «علما» و «فضلا» سی دیهوقرا-

اولان بر نیچه مکار اصول صوتیه مکتبلرینه روسیه ننگ هر طرفنده آچیلمش اولان « جمعیت » لرگه ، یگی آچلغان چیچکلر کیی ، نانارار آره سنده

یتشوب کله-
لری، اندلی
یمشلی او-

لد یغندن
و ۲۵ بیل
متمادیا صو

سیبه سیبه
ارل آغاچننگ
طامری

توزه تیلوب
آکارغه
جان اثری

کرتیلد یگی
جوتله، آننگ
بویله چیچکلر

ویمشلرینی
هیچ طوقتاو-
سز بیروب

طوره جشی
معلوم اید-
یگندن، بن

اول یافراقلر،
چیچکلر،
ویمشلرینی صاناب طوررغه لزوم کوریمیم چونکه

آنلر لایعد ولایحصی اوله چقدر. بن، شول فوررغه
یتکان قارت آغاچنی ترگزوب، چچک ویمش



اسماعیل بك غصپرینسکی
۱۹۰۷ - مصر

محرر، ادیب
وشاعر لرگه،
آنلرننگ یاز-

غان یوزلر-
چه اثرلر وتر
جهه لرینه،
اوقتونی اوز

لرینه مقدس
یر مسلك
بیلگان معلم

و معلمه لرگه،
اوقوررغه یازا-
رغه اوکره -
نوگنه توگل،
بلکه فکر
وقلملریله
مطبوعات
صحیفه لرمز-
نی تزیین ایته
باشلاغان

خانون وقزارمزه، اصلاح وتجدد فکرینه،
خدمت ایدوب، ملتنگ آلد نده باروچی
منور الفکر علما لرمزه، ملت ایچون یوز

مکتبلرینه

جمعیت

آچیلمش

اولان

یگی

آچلغان

چیچکلر کیی

نانارار

آره سنده

یتشوب کله-

لری، اندلی

یمشلی او-

لد یغندن

و ۲۵ بیل

متمادیا صو

سیبه سیبه

ارل آغاچننگ

طامری

توزه تیلوب

آکارغه

جان اثری

کرتیلد یگی

جوتله، آننگ

بویله چیچکلر

«شورا» «ترجمان» نڭ بر چارېك
عصراق خدمتنى عن صميم القلب تبريك ايله
بوندىن صوڭ دى كوب بيللر شول مقدس
خدمته دوامينه موفقيت تلاب، ابرنه گه
باغچه سرايده يا كغر ايهچق ارلان، آمين!
طاوشينه قوشيله در.

بیره طورغان بر حالگه كيتروچيگه قلمنىڭ اڭ
تيرهن نقطه لرندىن «رحمت!» دىين و باشقه
لر نڭده بنم كى شولاي «رحمت» اوفويه چغينه
كىنه چن كوگلهدىن اشانامن.

بشاسون اسماعيل بك!

بشاسون ترجمان!

ابراز حسيات

«اورنبورغ مسلمان جمعيتى» طرفدىن اسماعيل بك غصپرينسكى جنابارينه

اوشبو آدرس تقدیم اولنهدى.

«ترجمان»

۱۸۸۳ — ۱۹۰۸

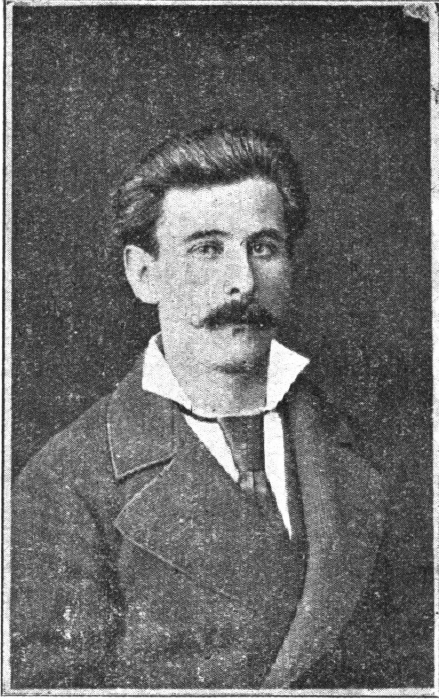
XXV

محترم اسماعيل بك افندى غصپرينسكى جنابارينه

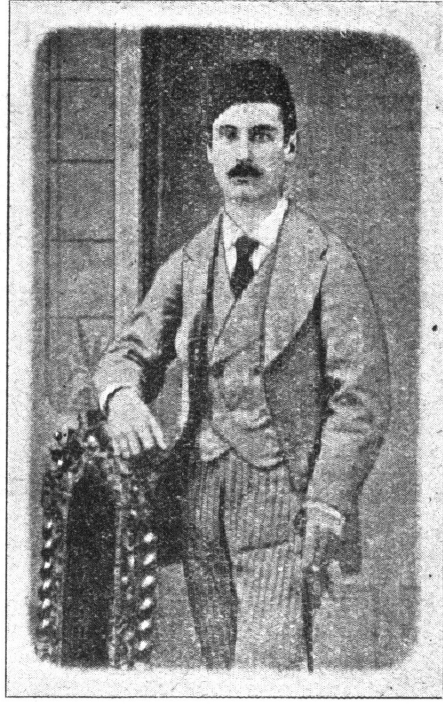
اورنبورغ مسلمان جمعيتى طرفدىن

ملتى نور معارف ايله تنوير، حرکتنىز
وعطالتده قالان اعضالرينى ضيای مدنيت
ايله احياو تحريك ايچون بوندىن ۲۵ سنه
مقدم تاسيس ايتمش اولديغىكز «ترجمان»
واسطه سيله، تام بر چارېك عصر خدمت
فكرية و قلميه ده بولنديكز. هر درلومشكلاته
كوكس كيروب ملتڭ، ترقيات علميه و تجددات
فكرية سینه چالشيكز. كنديمزڭ بر ملت
اولديغىمىز، اوزتليمىز وارلغى آنڭ ايله
قونوشمق، و اوقوهق يازمق لازم اولديغى

اسماعیل بك اغصیر ينسكى



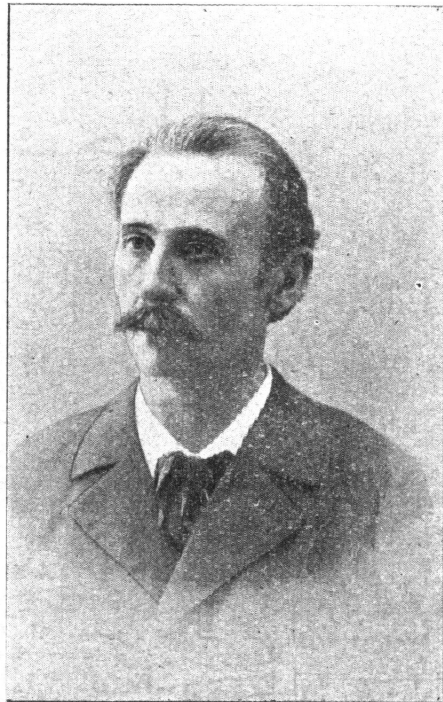
سيمفروپول - 1883



پاریژ - 1872



سيمفروپول - 1897



سيمفروپول - 1894

اورنبورغ مسلمان جمعيتى، اوشبو ۱۹۰۸ سنه ۲۰ اپريل ده گى عمومى اجتماعنده ذات فاضلانەگىزى كندينه فخرى اعضا انتخاب ايتدى. نام عاليگزه نسبتله اورنبورغده ۸۰ كشيلىك ايكي صنفلى بر دار المعلمين آچمغه قرار و يردى. طرف عاليبردن قبول بيورلمه سى رجا اولنور .

« اورنبورغ مسلمان جمعيتى » شمدى يه قدر اولان خدمتلىگىز ايچون جان و دلدن تشكر ايله، بوندن سوگزه دخى پك چوق سنه لر شو خدمت مقدسه گزده كمال صحت و عافيت اوزره دوام ايتمگىزى جناب حقندن نياز و تمنى ايدر .

يشاسون اسماعيل بك !

يشاسون « ترجمان » !

(امضالر) « اورنبورغ مسلمان جمعيتى » نك رئيسى ، سبكره تارى اداره اعضالى .

ملته منسوب هر شيك عزيز ، مقدس و سويملى ايدىكنى بزه تلقين ايتديكز ، انسان ايچون معارف و مدنيتدن باشقه سعادت موجود اولمديغنى آشكلا تمق اوزره احوال عصر دن ، احوال اهم دن خبر و يردىگىز . اوت افندم ، بو بر چاريك عسولق خدمتگىز ، حميتپروورانه خطابلىگىز بوشه كيتمدى . بيكارجه اصول صوتيه مکتبلىرى ، برچوق معلم و معلمه لريمز ؛ جمعيت خيريه لر ، ترقيون اسلام جمعيت لرى ، قلمه صاريلمش برچوق يازيچيلريمز يوزلرجه ادبيات جديده رساله لرى ، درس و فن كتابلىرى و بويله شيلرى لا يقطع وجوده كيتومك ايچون اولاد ماتك قلمبنده اويغانمش اولان آرزو هوس ، سزك بو مقدس خدمتلىرىگزه مجسم و عادل شاه در لر .

سزك بو بيوك خدمتگىزك قدر و قيمه تنى بزلر دگل ، تاريخ تقدير ايده جكدر . شويله ايسه ده نام عاليكز ايله افتخار ايتمك اوزره « ترجمان » ك ۲۵ سنه لك بايرامى شرفينه

ابراهيم ميرزا تير يغولوف جنابلىرى

طرفندن يازامش بر خبلى اثرلرنى باصديروب علم ، اوقو ، تيل تارانمق طوغروسنك خدمت ايتمشدر .

ايشته بو قدر بر وقت علم ايچون خدمت ايتمش ابراهيم ميرزا جنابلىرىنك ۳۰ ييللىق بايرامنه « شورا » مجموعه سى اشتراك و تبريك ايتهدر ، بوندن سوگزه هم اوشبو مسلگنده دائم اولمقى حقنك اميد و دعا اوزرنده اولهدر .

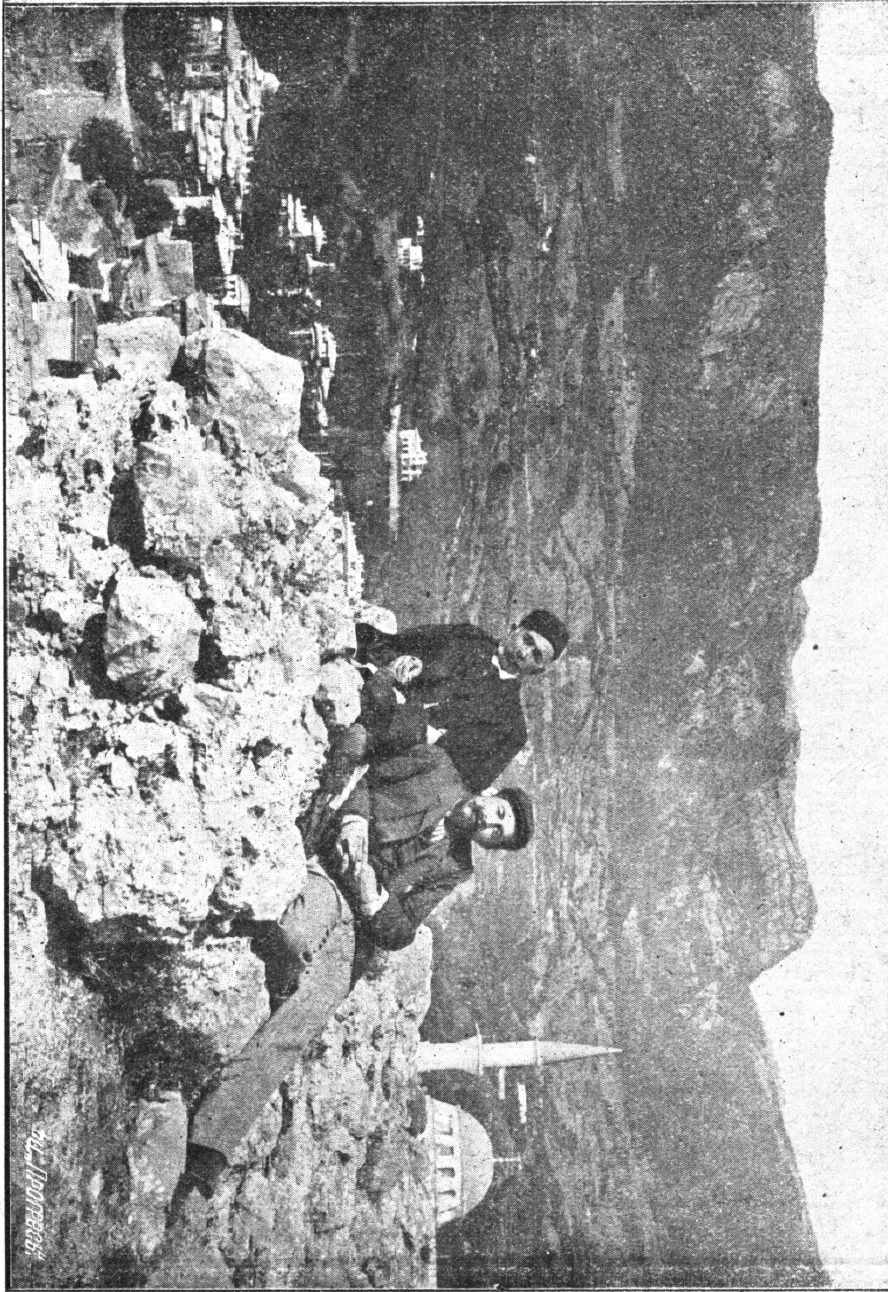
قزان شهرنده اوچيتلسكى اشقولا (دار المعلمين) معلملرندن اولان اوفالى ابراهيم ميرزا ولي الله ميرزا اوغلى تير يغولوف جنابلىرىنك معلمك وظيفه سنى اجرا ايده باشلادقارينه اوشبو ييل و اوشبو كون (برنجى ماى) ده ۳۰ ييل تمام اولدى .

معلمك ايتديكندن باشقه ابراهيم ميرزا كوبسى فنى و ادبى اولهق اوزره كندى لسا نه زده بر چوق رساله لر يازمش و باشقه لر

قوياش

(باشى ۸ نچى نومرده)

الكتريق ابله
 تداوى ايجون تخته
 دن اشكاف شىكلى
 باصالغان وانالار
 استعمال قىلنه دره
 اوشو وانالارنىڭ
 كوشه وقريلرینه
 الكتريق منبى
 ابله طر تاشدیرلغان
 ایللى قدر لامپه
 اصلغاندر لامپه
 لرده گسى ضیاءنىڭ
 شدتنى ویاقتى
 تعیین قىلحق واننى
 ده گى كشىنىڭ
 اوز قولنده در
 ارشبو اشكاف لمر
 ايجنده آندە موندە
 قوبولغان كوز گیلر
 بو اوب لامپه لردن
 چىققان ضیا كوز -
 گیلرگه بربلدكدن
 صوڭ كپرى قايتور
 وخسته نڭ بالانغاچ
 تننى نورلرغە



اسه اعیل بك غصیر یئسكى ایلله مشهور عررلر موزن یوسف بك آقچوررین نڭ
 قریهه . قاره دكز بو یئسده دریا كئازنده بولیشلری

باتیرر. واننى مدتی كوبسنچه یارقى ساعتنى خاولقلر نده عمومى واننالردن آرتق
 اوزماز. روما تیزمه و نقریس (۱) صر- خصوصى یعنی خسته لق بولغان اعضالرغە واننى

(۱) كوبسنچه بارماقلر وتزلر وترسه كلرشىكلى اویناق اورنلرده وفاپچاندە ایچ دە گى اعضالرده قاتی
 ناچولر حاصل قىلغان شیشيك والتهاب.

بولمه لرده توشه كلر يورغانلر . حاصلی بارلق ميبيل قزلدر .

چيچكنك قزل ضيا ايله نداويسی بيك ايسكيدر . قرون وسطاده فرانسده چيچكلى خسته لر قزل پرده لی بولمه لرده ياتقرلغاندر .

قزل ضيانك كشيگه كپنی ونشئه بپرگانی تجربه ايله ثابتدر . پاريزده « سن په تری پر » خسته خانه سنده غيپنا تبزم ايتلكان خسته لرنك كوزلرينه قيزل كوزلك قويلغانده بيتلرنده مسرت علامتاری كورلكاندر . ديمك اسپيرت و آفيونغه قيزقلى بر خلق چيغادر .

**

*

ضيا ايله نداوينك انك زور تاثيری ، وانك مسلم موفقيتی « لوپوس » اتالغان صرخالقنی تاما توزه تمه سيدر . اوشبو موفقيت شعاع كيمبو ينك تاثيری ايله حاصل بوله در . لوپوس : بدنده ظهور ايتوب بتون بيتگه انتشار ايتده طورغان وتيرینی كيمردكنن صوكن آستنده كي ايتارنی اويوب آشی طورغان « تير چيخونقه سيدر . » كه ليگه قدر استعمال قيلنغان كاديلر وشدتلی حاضره ، قيزديرلغان تيمرلر ، اوتكبن بيچاقلر خسته لقنك يالكنز سرايتنی طوقناته بيله ایدی . حالبوكه معلم « فينزن » اوشبو خسته لقنی ضيانك ميللاشه توسلی شعاعی ايله نداوی اصولنی وضع قيلغان و بو خصوصه ايچی بوياولی صولر ايله طولی عدسه لر استعمال ايتده در . شوشی اصول نداويده خسته لر كوزلرينه فارا كوزلك كيپوب اوطوره لر و خدمتچيلر ذكر قيلنغان عدسه لر واسطه سی ايله قوياش ضياسنی تحليل قيلوب ميللاشه توسلی شعاعنی خسته

ياصالور . بو خصوصه اعضانك شكلنه قاراب ياسالغان مختلف آلنلر باردر . آياقلر ايچون ياسالغان صاووت يالكنز آياقلرغه وقوللر ايچون ياسالغان صاووت قوللرغه اوزدريلور . صاووتلرنك ايچنده بولغان الكتريق لامپه لاری مؤثر شعاعات حاره نشر قيلورلر .

فايچانده ضياي الكتريقی مورفين اورننه يعنی وجعلرنی طوقناته قايچون استعمال قيلنور . سيگرلردن حاصل بولغان آلام دخی الكتريقی ضياسی ايله نداوی ايتله كده در . ضيانی مورفين اورننه استعمال قيلمق كيراك بولسه الكتريقی ضياسی اورناسی تيشيك بر قاترغه دن اوزديريلوب آورغان برده ايکی اوچ مينوت يور يتلور و اياجابی حالنده اوشبو عمليات دورت بيش مرتبه تکرار ايتلور . بو حالده وجع بتونلای بتار و يا كه بيك كوب بيكلايور .

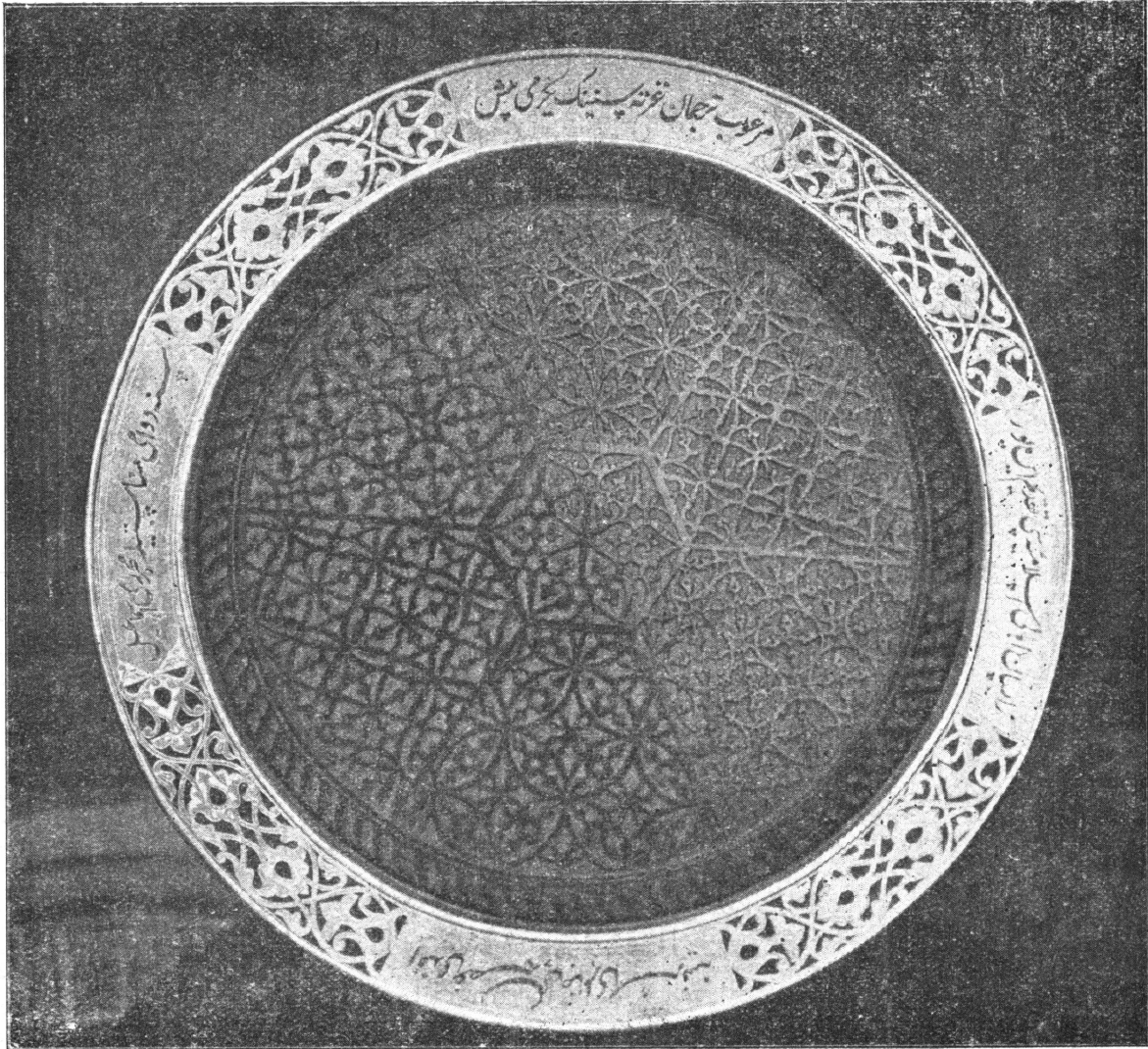
**

طبابتده قايسى صرخالقلرده قزل وقايسى لرنده ميللاشه توسلی ضيا استعمال قيلنور . چيچك چيغارغان خسته لرنك توزه ليدكنن صوكن قالغان ايزلرنك بتون تده بولمه بنجه اكثر يا ضياغه معروض بولغان اورنلرده حاصل بولغان انك اول اسوچ اطباي مشهوره سندن « فينزن » اعتبارگه آلوب اوشبو ايزلرنك ضياي شمسنك تاثيری ايله بولغانن ، اوبلاغان و چيچكلى خسته لرنی قزل پرده لی وقزل لامپه لی بولمه لرده نداويگه باشلاب توزه ليدكنن صوكن ايزلرنك قالماغانن و خسته لق زماننده صاناشولر بولمغانن كورگاندر . بونك اوستنه چيچكنك نداويسی ايچون ديوارلری توشه ملری قزلغه بويالغان وترهزه لرينه قزل پياللا اوزديرلغان بولمه لر ياسالغاندر . اوشبو

حاصل بولغان شیش -- تطبیقندن بخشی نتیجه لر
کورینه در .

حاصلی ضیا، هوا، صوت، حرکت الکتریق
ومساز ایله تداویلر کهنه طبابت بناسنی ییقدی .
حاضرگی زمانده پیلولر، روهار، محلولر،

بولغان اعضا گه تطبیق قیلرلر. « رونتکن »
شعاعاتک شدتی کوب بولوی سببندن تأثیر
هم قونلیدر. بونک ایچون هر صر خاواققه تطبیق
قیلنه آلمی. آلایده بولسه بو کونکی کونده
« آورولر » غه بیز لرنده زور ایمسدن مویونک



زایسان مسلمانلری طرفندن « ترجمان » نڭ ۲۵ سنه لك بایرامی شرفنه
اسماعیل بک غصپرینسکی گه یادگار ایلیمش طبق رسمیدر.

تورلر اولکبسی شیکلسلی کوب استعمال
قیلنمی باشلادی تشفییه ایچون واسطه حرارت،
برودت ضیا و الکتریق شیکلسلی مؤثرات
طبیعه ده؛ غذا هوا شیکلسلی لوازم حیاتیته ده
ایزلنه در .

ع . فخری

اشعار

اوزمه یوانچ

شرفنك بالاسى سعادت نلى ،
 يوغالنقان مجدنى آلاسى كيله ،
 آزادلىق - سعادت ايكاننى بله .
 وليكن بواشلىر صداقت نلى . . .

*

صداقت ! دېرم مېن . مونه شول بزه
 مېم برخصالدر ، (هېيشه كيرهك) :
 صداقت اساسدر ؛ صداقت ترهك .
 شو خصلت تابلمى يوراكنى اوزه !

*

فكرده براواق بيه بر ضرور ،
 نارالوب كيتشمار هر اشته كيرهك .
 يالگىز « سعادت ! » دېمك بوش تلاك ،
 « مونه مېن بله من ! » دېمك - ده - غرور

*

بزم هر خصوصه تخالى سبب
 بزم بوتدى بوداغمهزه .
 تخالى دوامده . . . عمرده اوزا . . .
 عقلغه صالحونسه بو حالمر عجب :

*

براونك اوينچه هنرسز طورو
 نيگېده تابولماز سعادت ، كمال ؛
 براونك اوينچه كيوده جمال -
 يتارلك سعادت ، يتار آبرو

*

بنهجه ، بو افكار اساسا خطا .
 علمسز سعادت بولنق محال
 يا قالار ، كيوملر فوري بوش مقال
 كذلك مضردر كاغد هم لاطوا

*

ناسف ! چداملى كوراشچى بېك آز
 بويولده منانت برنچى فورال .
 اديب ديب اشانساق - « اورال » ده « بورال »

بھادر دیگانده - قوری برنیاز
 کوراش، ای نفس، سین، جہالت بلن
 بوملت ایچون سین اعانتنی قبل .
 سبیکه کرشکاج اسپر اوله قبل
 عمرنی چرتمه عطالت بلن !
 جلاما بختکه قارا بولسه ده :
 تراجمده زورلر بختلی دگل
 سوگلسه ک، آتلسا ک بکی اش دگل . . .
 بویولدن بورولمه چاره بولسه ده
 بتاچک بوملت اوغللری بر،
 سعادت ترقی الارغه متاع
 بولنغان زمانغه . شو وقت بی نزاع
 آلارده نامکنی سینک یاد ایتر

ر. ی.

شکایت

جیولمش ایچده گی آملر
 بنی جبرا شاعر ایندی
 یوره کده گی قارا داغلم
 بنی قهرا لاغر ایندی
 امید برله عمر اوزدی
 قارا یرگه یقینلاشدم .
 شوشی سوزنی سوبلب، برکون،
 گوزل برله ده یغلاشدم
 کوکل یورتنی خراب اولدی
 طبیعتنک اذا سندن .
 بیورعانه غنه الله
 رضاء بولام قضا سندن

فراقی

مقدارنده اولان كېساكلرى كوكده اولان بولدىلار صاندىن كوبراك اولور .

ايشته اوشبو واق كېساكلر حقتك عالملر اختلاف ايدىلر ، بعضيلرى بونك ماده وار ديدىكلرى حالده ايكنچىلرى خيرا بونك ماده يوق بلكه فقط فوتدىن عبارتدر ديبورار . كوبراك عالملر اوشبو ايكنچى منهننى قبول ايتمشلردر . اوشبو واق كېساكلر فن اء طلاحنجه « لكترونات » ايله اسملنمشدر .

حرفلردن هر تورلى كلمه لر تركيب ايتىمك ممكن اولدىغى كېلى لكتروناندىن ده هر تورلى جسملر تاليف ايدىلنور . اوشبو لكترونانده اولان قوت ، آدم بالاسينك ذهنى ايرشماز درجه ده كوبرا . هر فداق رادىيوم معدننك اولان قوت بيشكلر ايله پود آغراغنده اولان نرسه لرنى بر چاقروم مقدارنك يوقارى كوتاررگه يتارلك اولدىغى ، هر فداق كورمه اولان كوچ ، ياندرغان وقتنك اولان كوچينك هر مليون مثلى اولدىغى دعوا ايدىلنور .

آدم بالاسى اولدىكى صوك توپراق آستنه كومولسه چروب توپراق اولدر ، اكرده ياندراسه كمول اولدر . اوشبو هر ايكى اوچدىن عبارت اولان توپراق ياكه كل هر چوق عنصرلردن مركب ايدىنك شېهه يوق . بو كونگه قدر مختلف عنصرلرديه ظن ايدىلمش شيلرنك حقيقتك هرگنه عنصرنك مختلف شكللرى اولمقى ده ممكندر . مذكور عنصر ايسه يوقارىك سويلامش اولدىغىز « قوت متحرکه » اولور . آدم بالاسى (باشقه لره هم) آخرنده اوزينك ماده سى اولان توپراقه قايندىغى معلوم . فقط اوشبو قوتنك انسانده اولانى باشقه لرده اولانينه باشقه هر نوع اولياسى ده

ماده و آنك سرلرى :

هندستانده « كالكوتا » شهرنده اولان فيلسوف « بوز » اوزينك يازمىش بر كتابنده معدنلرنك بعينه جان ايسه سى حيوانلر قېلىندىن اثرلندىكلرىنى (سلامت و خسته لندىكلرىنى و وفات ايتدىكلرىنى) دعوا ايدوب بونى الكتربى عملياتى ايله (هر تورلى معدننى آغو ايله اولدروب) اثبات ايتدىكى يازمىشدر .

بوكتا كوره جانلى ايله جانسز ديدىكمز نرسه لر آراسنده زور فرق يوقدر . اوشبو سوز خواه ثابت اولسون خواه اولماسون ، حيوانات ، نباتات و جمادات ماده لرى هر تورلى اولدىغى اثبات ايدىلمىشدر . يعنى آدم جسمنك اولان صو ، آت ، ايشاك ، بيلان و قورمسقه جسم لرنده اولان صونك عينيدير . اوشبو صو هم هر كيم بياه طورغان صونك عينيدير .

بسيط عنصرلر مجموعى سكسان قدر اولوب ، دنياده ياراتلمش نرسه لرنك اصللرى اوشبو عنصرلردر . آدم و قويلرنى باشقه لردن ايرىمك ممكن اولسه ده عنصرلرى اعتبارنجه آرالرنده فرق يوقدر .

فقط علوم طبيعیه ، معلوم هر مرتبه گه ايرشوب توقتامادىغى سېبندىن هميشه ترقى ايدى چكى ممكن اولدىغىدىن دغى پك كوب مجهول شيلر آچلاچغى ظن ايدىلر . مثلاً : بسيط ديه ظن ايدىلمش سكسان عنصرنك اصلده هر عنصرنك پك واق اولان جزلرندىن مركب اولمقلى سويلنور . بو واق جزلر شول درجه ده واق بولنوركه هر بورتك قوم

توشرلوب صوغلدیغی مرویدر . بر قاچ
ییلرر مقدم اوشبو آقچہ لرنک رسملرینی مصرده
عربی مجله لر نشر ایندیلر ، هر کیم کوردی .
مشایخ کر آمدن محی الدین بن عربی ننگ ،
اعضالری تمام اولان حیوانلر صورتی ایله طولوغ
اولان بر کتابنی کوردیکنی ابن خلدون کندینک
تاریخنده یازمشدر (ج بیت ۱۶۶) .

ابوطلحه ننگ راویلرندن بعضیلری نهی
حدیثی مطلقا دگل بلکه « الارقم فی ثوب » دیه
استثناسی وار ایدیکنی سویلادیکلرینی بخاری
ومسلم کندیلری نقل ایتمشدر .

(کیوملرده وکیوملکلرده اولان صورت
ارنگ ضررلری یوق دیک اوله چقدر) .

نهی حدیثلری ظاهر نچه وعمومنچه اولسه
ایدی حضرت عائشه اوزی صورت ایله اویناب
اوطوررمی ایدی ؟ بونی کوردیکنده رسول
اکرم جنابلری سکوت ایدوبمی قالور ایدی ؟
حالبوکه حضرت عائشه ننگ قناتلی آت صورتی
ایله فورچاق اویناب اوطورمقی « تبوک » یاکه
« حنین » صوغشندن صوگ اولدیغی جهتلہ
رسول اکرم ننگ آخر عمرلرینه مصادفدر .

امام غزالی ، حضرت عائشه نی بردن بو
وقته صبی اوله چغنی وهم ایتمکده وایکنچیدن
آننگ صورتی بالهقدن یاصالغان بولسه ده یاروم
بارتی غنه اولورغه کرب دیبور اولسه ده (احیاء
ج ۲ بیت ۱۸۹) رسول اکرم دن ۱۸ یاشده
طول فالمش حضرت عائشه ننگ اوشبو کونده
صبی اولمیه چغنی دلیل گه محتاج دگلدر . بوندای
بیوک مطلبلر « اولورغه کرب » ایله تمام اولمای ،
طوغری و آچیق بر دلیل گه احتیاجلیدر .

حضرت عائشه دن : « قوش صورتی

مکندر . شوپله که ماده سی سوتولوب واتلوب
بتدیکی صوگنده همیشه اوزی حفظ ایدلنوب
طوررغه وایکنچی بر طوررغه کروب منگواک
صورتده باشارغه قابل اولور . بناء علیه ماده ننگ
اوشبو سری میدانغه چیددیغی صوگ انسان ننگ
حشر اولنه چغنده فن جهتنجه بر شبهه قالماش
اولور . (ولتعلمن نباء بعد حین) .



صورت مسئله سی

« لاتدخل الملائكة بیتا فیه کلب ولا
صورة » همده اوشبو مضمونده اولان حدیث
شریفلر ننگ راویلری دورت بیش عدد صحابه
اولدیغی حالده بخاری ایله مسلمده پک کوب
اورنده تکرار اولورق ذکر ایلمشدر .
الک کوب تکرار ایلمگانی ابوطلحه الانصاری
حدیثی اولوب ، آندن فالانی ایسه حضرت
عائشه حدیثلری اولسه کرب . عبد الله بن
عمر وعبد الله بن عباس حدیثلری آز تکرار
ایلمشدر .

قناتلی آت صورتی ایله اوینادیغنی کور
دیکنده رسول اکرم ننگ منع ایتمادیکنی بلکه
کولدیکنی حضرت عائشه اوزی روایت ایلمشدر .
هجرتدن ۱۵ نهچی ییلده خالد بن الولید
حضرتلری طرفندن « طبرییه » ده و حضرت
معاویه اسمندن صوغلمش آقچہ لرننگ کسری
وقیصر آقچہ لرنی تقلید ایلمشدر صورتلر

سيف الدوله ، محي الدين بن عربي، خالد بن الوليد و معاوية بن ابي سفيان معاملاري اوشنداق امام محمدنك نوادرده يازمش روايتي بخاري و مسلم حديثلرينه ترجيح ايداماز، بو ايسه بزهده معلومدر . بلكه بونلرنك اوشبو حاللرندن صورتدن نهى ايتمش حديثلريني مطلقا و عمومنجه فهم ايتياديكلريني آكلامق ممكن اولور . صورت توشرمكني مطلقا حرام ديه اعتقاد ايلمش خالد بن الوليد كبي بيوك بر صحابه نيچون صورت توشروب آقچه صوقدرسون ؟ بوگا نه مجبوريت واردر ؟

علماي كباردن مسروق بر اويده صورت كورديكند « بو كسري صورتيه ؟ » ديه صورار « يوق بلكه مريم صورتي ! » ديه جواب آلديغي صوك « اشد الناس عذابا يوم القيامه المصورون » (۲) حديثنى روايت ايلر . مسروقنك صورت كورديكى ايله مذكور حديثنى روايت ايتماي بلكه الك ايلك آنك نه كبي صورت ايديكنى تفتيش ايتمهسى شايد بر حكمتسز دگلدن (الف لام عهدايچون اولورغه ممكن ، حديثلرنك اكثرندهده « هذه الصورة ، هذه الصور » ديه معهود سويلانمش و معهود صورتلرگه اشارت ايدلمش اولور

بو كونگى فوطوغراف و رسم فنى حيات انسانيه كتابينك هر صحيفه سينه دگل بلكه هر سطرينه قدر مداخلهسى واردن . كندى وظيفه لريني بحق اجرا ايدمچك طبييلر بونك ايل آشنا اولورغه ، فى سبيل الله حرب ايدرگه حاضرلنمش اسلام حكومتلىرى بوني بيلورگه مجبورلردن . بونك سببندن، اوغرلنمش ماللر

توشلرش بر پرده مز وار ايدى ، كركان كشينك كوز آلدنده طورديغندن رسول الله :- « بونرسه كوگمه دنباي توشره شونك ايچون بوندن كوچروب قوى اديدى و بوزارغه قوشمادى » ديديكى مرويدر (مسلم ج ۲ بيت ۱۶۱) .

عالملر و اديبلرگه صدقه و احسان ايدوب ويررگه مخصوص اولارق سيف الدوله ، هر بر دانهسى اون مثقالدن عبارت اوزينك صورتنى توشروب آلتون تنكه صوقدرديغنى و بونده « دنائير الصلات » ديه آتاديغنى ابو منصور الثعالبي حضرتلرى روايت ايلر (۱) . اسلام مملكتنده و اسلام علماسى ايله طولى اولان بر ولايتده بر اسلام پادشاهى محض حرام اولان بر اشنى رسمى صورت ايله هيچ ايشلمى ؟ ولو اشلاسون بويله حرام آقچهلرني عالملر قبول ايدرلر ايديمي ؟

ايمدى ايكي نقيض ايله اعتقاد ايتك و عمل قيلمق ممكن اولماديغندن بر طرفنى توجيه ايتك لازم كلور . حنفيه مذهبنده پيشوا اولان امام محمد، صورت حديثلرينى سويلاديكى يرده : « پالاس ، توشاك ، بورغان ، ياصدق كبي يرلرده اولان صورتلرده ضرر يوق ؛ ضرر ايسه پردهلرده ياكه اصلنوب طورمقده اولان صورتلردهدر ، بو سوز ابوحنيفه سوزى و بزم مذهبزده اولان فقيهلر سوزيدر » ديسور . (الموطاء بيت ۳۸۰) . بوندىن آكلاشديغينه كوره نهى ، دينگه تعلقلى و شركگه مفضى اولان صورتلرگه مخصوصدر . بعض راويلرنك حديث شريف آخرنده : « الارقم فى ثوب » ديه استئنا وارلغنى دعوا ايتمكلرى هم بوني تايد ايلر .

دعوا ایدر ایچون ثبوتی و دلالتی قطعی اولان شرعی بر دلیل کتورمک لازمدر. بخاری و مسلم حدیثلری اوشبودرجه گه بتدیکنی دعوی ایدوچی اولماسه کورک. قرآن شریفده صریح بر آیت وارلقن، اجماع یا که قیاس فقها واقع اولدیغنی ده کورمادک وایشتمادک. بیلنلر وار ایسه تفضل ایدرک بیان بیورلر.

رسم چیقارتمق شمدی هر یرده اهل اسلام آراسنده شایع اوله شددر. مصر حکومت اسلامیه سی (انکلیز لراختلالندن ایلك) مصر و اسکندریه شهرلرینه محمد علی و ابراهیم پاشالرنک مجسم تمثاللرینی اوطورتمشدر. بویله بر حال شایع اولدیغنی وقت، افتدار علمیلری اولانلر سکوت ایتمک جائز اولماز. بیلدکلرینی علم طریقندن سویلرگه و تشهیر ایدرگه تیوشلی. اثری اولورمی اولمازمی؟ بو باشقه مسئله!

«صورت مسئلهسی» دیه باز دیغمز بوشیلر قطعی صورنده بیان افکار اولمای بلکه کیله چکده اوله چق بیخترنک پروغرامی قییلندن اجمالرنک اجمالیدر. نتیجه ایسه هنوز یراقددر. مسئلهنی بحق بیلوچی عالملر سویلاسونلرا ایشیدر ایچون عموم ایله برابر بزلر هم حاضر ومنتظرلر مز. ا کرده مطلقا حرام اولدیغنی دلیل شرعی ایله اثبات ایدن اولورسه هر کمدن ایلك بز بوکا باش ایه چکمز. حفاق ایچون بتون دنیا مز فدا اولسون!

نابلور. اوغریلر، جانی و قاتلر، قطاع طریق و مفتلر فوله ایدلنور. ایدمی اوشبو عصرده جهاننگ هر گوشه سنده دستور العمل واک مهم وظیفه لر ادا ایتمکده اولان بر فن بلا شرط بتون بتونه ممنوع و حرام اولور ایسه اهل اسلامنگ حالی نه اوله قدر عجب!...

ایسرتکچ ایچمک وزنا ایتمک، یا که نه اولسه ده. هراملغی ثابت اولان شیلرگه تحریض و تشویق ایده چک رسم و فوطوغرافلرنک هر قسمی حرام ایدکنده نزاع یوق، نزاع ایسه بوکبی عوارضدن سلامت اولانلر حقنده در.

شرح باز وچیلردن بری حضرت عائشه فک قناتلی آتی حقنده: «بوحدیثده قزلرنک قورچاق اوینامقلری درست ایدیکینه دلیل وار، واقعا بویله اوینلر قزلرنک یورت اداره سی و بالالر تربیه ایتمک علملرینی بیلدر» دیور.

ایمدی بویله حکمتلر سببندن درست اولان بر شی بوندن دخی مهم و فائده لی حکمتلر اولدیغنده اولویت طریقی ایله درست اولمازمی؟

رسم و فوطوغراف، بوکونلرده «صنایع نفسیه» فنندن اک قیبتلی بر اورنی اشغال ایتمکده در. بونک سببندن کسب ایدلن بایلقلر، حسابسز عائللرنک رزق لنوب طورمقلری هر کمنک کوز اوکنده در. فن روح جهتنجه اولان منفعتلری بیان خارچنده اولسه کورک.

بر نرسه نگ شریعت جهتنجه حرام ایدیکنی

تربیه و تعلیم

تربیه و تعلیم

بالار تربیه سی

ابوعلی ابن مسکویه حضرتلرینک «تهذیب الاخلاق» (۱) نام اثر شریفلرننن مقتبس:

بنی انسانده ائک اول صبی وقتده حاصل اولان قوت یئگی طوغمش بالانک اوز قارنینی طویدرغه میل قیای، واوزینه غدا اولان سوتنی انکاسینک مه سندن هیچ کم اوگرتمای ایوویدر. بالا قارنی آچ اولوب ایمنی نلاسه، هیچ کم اوگرتماسدن، انکاسندن تاوش و بفلاو ایله سوت طلب قیلدر.

بالانک دنیاده یوروی و یاشی آرتقان صابن، طبیعی قوتلری هم آرتوب، اوشبو وقتده هر تورلی نرسه لرنی تحیل قیلو (ایسابلاو) حاصل اولدرده: اوشبونک نتیجه سی اوله رق بغشی کورکام نرسه لرگه میل قیل، (واوزینک اتکا هم انکاسون آبروب آنلرنی کورگانده شادلق اظهار قیله)

(۵) ابوعلی احمد بن محمد بن مسکویه، دورنچی

قرن هجری فیلسوفلرنن اولوب، یونان فلسفه سی روحین آلان علمانک بریدر. تهذیب الاخلاق کتابی مذکور مؤلف اثری اولوب مدرسه لریزه اوفولنییه شایان بر اثردر

واوزینه قبیح کورلگان و نفرتلی نرسه لردن اعراض قیلدر. اوشبو وقتده صبیده اوزینه جنایت قیلمه قده اولغان نرسه لردن اعراض قیلو و انتقام آلو فکری حاصل اولوب، اوزینه جنایت قیلغان نرسه لردن انتقام آلو رغه سعی قیل، اگر اوزلی اوزینه گنه انتقام غه قادر اولمسه، اتکا-انکا سندن بقلاب و فچقروب یاردم طلب قیلدر.

اوشبوندن صوئک: صبیده هر تورلی انسانی اولان خلقلرنی تمییز قیلو، بغشی و یمان فعللرنی آبرراق قوت حاصل اوله، ایشته اوشبو وقت صبی عاقل اوله، و بو اشلرنی تمییز قیلو، عقل سببلی حاصل اولدر.

اوشبوز مانده صبی بالاده حاصل اولوبده، صبینک کبل چک ایزگولگینه دلالت قیل طورغان نرسه: «حیاء» در، حیاء صبینک اوزندن بر یمان فعل یا که یارامغان سوز صادر اولوندن قورقویدر. اگر بر صبیده حیانی مشاهده قیلوب حیالی تابار ایسه کز، هیچ بر قورقمای، و تردد قیلمای، صبی نک کبل چک بر ایند گوزات اولاچقینه قیلوب اولور، حیاسی اولان نفس کبل چکده هر تورلی اشلره مستعد اولور، لکن شرطی: گوزل تربیه قیلنمقدر. حیاسی اولان صبینی ممکن قدر گوزل تربیه قیلوب حیاسنی آرتد رغه، هم ممکن قدر حیاسز و انصافسز آدملر ایله قاتشدرماق لازمدر. چونکه: اگر چهار

نوعه

• • آمریکا جمهوریتند اولان «مونانا» ولایتند آلتی یاشلی هانری مارتین اسمند بر بالا وارد. اوشبو بالانک عقلی سلامت، سرزی آچیق، هر نرسه نی هر کیم ایله سویلاشه در. فقط آناسی حضورنده و آناسی ایله سویلاشه آلمای تمام تیلسز بر حالده اولوب طور ادر. آمریکانک مشهور بایلرینک برینک بردن بر بالاسی اولدیغندن طوغدیغی کوندن بیرلو اوزینی آناسی غایت سویه در. اوشبو بالا اوزی ایله سویلاشه آلمادیغی ایچون نأسی اینه در. بر طوغروده طبیبلرگه کوب کیتکاشلار ابدوب قاراسده، بالا تمام سلامت اولدیغی جهنتندن برونک سببنی بیلودن عاجز قالمشار. آخرنده آناسینگ عادت وحالترینی تیکشورگه مجبور بولغانلر. مگرده اوشبو بالا ایله یوکل و قتنده عصبی مزاجلی اولدیغی سببندن آناسی بر یوق نرسه ایچون آناسی ایله قچرشوب آچیقی ایله: «بوندن صوگ سنک ایله سویلاشم، دیمشدر. واقعا بالا دنیاغه کلدبگینه قدر اوچ آی مدت ایری ایله سویلاشمای بورمشدر. طبیبلر ایسه بونی بیلدیکلر نده: حملده وقتنده آناسینگ کوکلنده اولان شی بالانک نفسینه اثر ایتمشده شونک سببی ایله شمدی آناسی ایله سویلاشه آلمیدر، دیپورلر.

پوچته خانه او کوبمو؟

• • معلومدرکه: بر مهلاکتنک ترقیسینه، مکتب دن فالانک کوب خدمت اینسکان نرسه

اخلاق و حیاسز کشیلره فاتشدر لسه، صبینک آق و لطیف طبیعتی، مذکور آدمنک هر توری اخلاقنی اوزینه جذب قیلوب آلمور. صبینک طبیعتی غایت لطیف و آق نرسه کبی اولوب اوزینک اطرافنده اولغان هر توری خلقلرنی جذب قیلورغه مستعد اولوب، کرب بخش، کرب بهان اولسون اوزینک مصاحبینک اخلاقنی کوچروب آلمور. شول جهتل مر بیلرگه تربیه وقتنده بیگرب بهان کشیلرگه فاتناشدر مازغه طریشمق، و ممکن قدر بخشی و گوزل اشلرگه، و ایزگو کشیلرگه ترغیب قیلوق، فائده لی اشلرنی فائده لی کورگزمک، ضرری ایشلرنی ضرری کورگزمک لازمدر.

بر فعلنی کوروب، شول فعل حقنک محاکمه قیلورلق قوت صبیده بولمغانلقدین، ممکن قدر بهان آدملرگه فاتناشودن صافلامق لازمدر. صبیده بر ایزگو فعل ظاهر اولسه ممکن قدر شول فعلگه ترغیب قیلوق، و بر بهان فعل یاکه سوز ظاهر اولسه، آنی افراط بهان کورگزمک، و اول اشدن اعراض قیلدرغه سعی قیلوق، و ممکن قدر هر نرسه ده اقتصاد (طونا بلو) نی اوگراتوب آچمه و نرسه لرنی اسراف قیلودن صافلامق، و شویله ابدوب کیله چکده آشاو قلی، و موده اسیری اولودن صافلامق لازم اوله در.

معلم عبد القیوم بهمانی جواباقی

«مانش»



مطبوعات ر، لکن مطبوعاتك ترقیسی ایچون پوچته خانه لر ننگ کوبلگی شرطدر .

اورنبورغ گوبیرناسنده باشقرد اوللری باردرکه : پوچتاوای قانتور آنلردن ۵۰ - ۶۰ چاقوم بردهدر ، ژولستده ۳۰ چاقوملاب یرافلقده . بو اول خالق وملا لری نیچک غزته وکتابلر آلا آلسونلر ؟ بر ایکی غزته آرتندن ۳۰ حتی ۵۰ شار چاقوم یورو آسات برایش بولماسه کرک . حالبوکه پوچتاوای قانتورلر بار یرلرده ، تلاسه فایچان چیندن کتاب وغزته کیترته آلالر ، خلق اوقی باشلی ، فکرلری آچیلار .

حاضر هر بر مملکتنگ ترقیسینگ درجه سنی پوچته خانه لرینگ کوبلگی ایله متناسب دیورگه باریدر . مثلاً ک نق ترقی اینگان آمریکا جهایر منفقه سنک هر ۱۲۰۰ جان کشیگه بر پوچته خانه بار ایکن ، گیرمانیاده هر ۱۵۵۰ جانغه ، انگلترده ۱۸۶۰ جانغه ، آوستریاده ۲۳۴۰ ، فرانسییهدده ۳۲۳۰ ، اسپانیاده ۴ مک ، روسیه ۱۰۳۸۰ ، ترکیهده هر ۱۷۰۰۰ جانغه بر پوچته خانه باردر .

بونده سویلانگان حسابده پوچته خانه گه ژولوستنی قانتور وهمه تیربولاستانسه لریده کرتلهشدر . روسیهده جملسی ۱۳ مک ، خط بیره طورغان یرلر بولوب بونگ ۶۴۰۰ زی پوچتاوای قانتوردر . حالبوکه ، گیرمانیاده ۳۹ مک پوچته خانه بار .

پوچته لرده کوبمو خط یوری ؟

آمریقاده هر جان باشینه ۷۷ خط
گیرمانیاده ۶۳
روسیهده باری ۶

تیلیگرام :

انگلترده هر ۱۰۰ کشیگه ۲۰۰
گیرمانیاده ۱۰۰ کشیگه ۷۰
روسیهده " " ۱۵
خط ، پاسیلکه وباندیروول برگه :
آمریقاده هر کشیگه ۱۳۴
گیرمانیاده ۱۱۳
روسیهده باری ۱۰

پوچته وبمو صافی فائده بیره :

انگلترده طوتولغان راسخودینک صومینه ۲۲۰۰
گیرمانیاده " " ۱۳
فرانسییهدده " " ۲۷
دانیاده " " ۳۴
اسویچرهده " " ۵
ایتالیاده " " ۵
آوستریا " " ۲
روسیهده " " ۶۵

روسیهده مارقه وپاصیلکه یرزتولر بیک قیمت شول سببلی پوچته کوب فائده کیتره ، لکن خط وغزته کوب یورمی تیلیگرام روسیهده بلاغه ۲۸ ملیون ۷۰۰ مک صوم صافی فائده بیره . حالبوکه راسخودی باری ۷۵ ملیون صوم .

یلغه کوبمو پوچته خانه آچیلار :

۱۹۰۶ یلک بگی آچلغان گیرمانیاده ۲۰۷۶۷
" " " " فرانسییهدده ۱۰۲۳۹
روسیهده باری ۱۳۰

صورتہ اولورغہ تپوشلی . مقصود اگرده قرآن شریف مضمونی ایله ظاهری صورتہ بر قدر آشنا براق ایسه بونک ایچون ترکی، عربی تفسیرلر کوبدر .

بوندن یوغاری چیقیش کیمسه لر ایچون کندی مسلک لرینه موافق اثرلر اختیار ایتمک لازم کلور . زیر تفسیر کتابلری عمومیتله صنفی صورتک اولنورلر . مفسرلر ، علوم عربیه ، کلام ، اصول الفقه ، سنت ، فقه کبی کندیلری متخصص اولان فنلرینی کندیلرینه مسلک ایتمکده لردر . مذهب ایله مقید اولانلرده آیت شریفه لرنی کندی مذهب لرینه تطبیق ایتمک ایله شغللنورلر . ایشته شوکا کوره هر کیم کندی حاله مناسب اولان تفسیر کتابلری ایله اشتغال ایدر . اما حقیقت حاله تفسیر ، مخصوص یولی ایله رسول اکرم دن نقل ایدلش واغت عربیه مفادی اولمش شیدن عبارتدر . بوندن غیرلری باشقه لر ایچون شریعت جهنندن تقلیدی لازم دگل رای وفکرلردن عبارت اولور . اسلام فیلسوفی اولان شیخ جمال الدین الافغانی حضرتلرندن : «قرآن شریف ایچون زمان قدر درست تفسیر یوق اولنماز ، زمان شویله بر کتابدرکه هر بیتنده چیکسز یوللر ، هر بولنده چیکسز سوزلر ، هر سوزنده چیکسز معنالر واردر» دپه ایشتم . فقط مشارالیه حضرتلرینک بو سوزی ده آنچق کندیلری کبی علمای راسخون گه کوره اولدیغنی ظن ایلرم .

اسلام تاریخلرینک معتبرلری طبری ، مسعودی ، ابن الاثیر ، ابن خلدون وبونلر امثالی علمالرنک اثرلرندن عبارتدر . اسملری ذکر ایدلش ذاتلرنک اثرلری شهیدی بوکونک

تقریر

یگی غزته

«آزیا» . تاشکند شهرنده چیقا باشلامش اوشبو «آزیا» غزته سینک برنیچه نومبرلری اداره گه کلدی . غزته گوزل ترتیب ایدلش وفائده لی مقاله و خبرلر درج اولنمشدر . الله تعالی حضرتی دوام و رواج و برسون ! ترکی تیلنده اولان بو غزته یمدیك هفته ده بر وایکی دفعه نشر اولنور . محرری احمد جان افندی بیکنور و قدر . ییللی ۳ صوم ۵۰ تبین و باروم ییللی ۲ صومدر .



راسد و مخابره

«خوقند» شهرندن :

مطالعه ایچون انابتلی تفسیر کیم تفسیر ایدر؟ طوغری فکر تحصیل ایدر ایچون نه کبی تاریخ کتابلرینه ملازمت ایدرگه تپوشلی؟ ولی الله بن محمد رحیم .

«شورا» : — بو طوغر وده عمومی صورتک جواب ویرمک مشکلدی . ویرله چک جواب صور اوچینک حالنی تمام بیلگان صوگ خصوصی

حکمیات (حکمتلی سوزلر)

(امام علی المرتضیٰ حضرتلری .)

- (۱) الفتناڭ شرطی کلفتنی ترکدر .
- (۲) انساننڭ اکثر بلاسی تلندندر .
- (۳) انساننڭ عقلی سوزندن، اصلی فعلندن بیلنور .
- (۴) انساننڭ ادبلی بولماقی آلتونغه مالک بولمقندن خیر لیدر .
- (۵) انساننڭ دشمنانی قارنیدر .
- (۶) انساننڭ تواضعلی کندوسنی تعظیمه سبب اولور .
- (۷) انساننڭ کوزللیکی حلیم اولماقندهدر .
- (۸) انساننڭ ذلیل اولماقی طمعسندهدر .
- (۹) ارلرنڭ زینتی ادبدر .
- (۱۰) ارنڭ قیمتی اعمال حسنه سببل معلوم اولور .
- (۱۱) ارنڭ حدی هلاکتیدر .
- (۱۲) اربابی اولمیان کیمسه لره احسان ایتمک عین ظاهدر .
- (۱۳) ابرته طور مسعود یشارسڭ !
- (۱۴) ایزکو عمللرنڭ آرتوغی آنا آناغه اطاعتدر .
- (۱۵) آدم ، گوزل آدملرنڭ مصاحبه سیله گوزل اولور .
- (۱۶) آدملرنڭ بوزوقی باشقه لری کندوسندن احتراز ایندرن کیمسهدر .
- (۱۷) الله تعالیٰ حضرتی هر کیمگه رزقنی ویرمگه ضامن وکافلدر .
- (۱۸) باطلنڭ مدنی آزر بر زماندر . اما حق و صوابنڭ مدتی قیامته قدر باقیدر .

طبع اولنوب نارالدیلر . فقط ایسکی اسلام تاریخلری مجرد روایتدن عبارت اولدیغی ایچون استفاده ایتمک بر قدر مشکلدر . محاکمه و فلسفه سینی بیان ایدرنڭ تاریخ یازمق اصولی یگی بر شیدر . اوشبو جهندن فطرتنڭ بیوک بر استعدادی اولمغان کیمسه لر بویلر روایت یوللو یازلمش اثرار سببندن یا کاش فکرلرده تحصیل ایلرلر .

استانبولده باصلمش ترکچه تاریخلر حکومت مستبده سیاستی اجبارینه کوره ناقص و بر خیلی تحریفلرگه اوغراب باصلدقلرندن طوغری بر فکر تحصیل ایتمک مشکل بر شیدر . « نه کبی بر اش که قاتوشسه سیاست آنی بوزار! » دینلمش سوز طوغری اولسه کرک .
« استرخان » شهرندن :

۷ نچی . نومیر « شورا » مجموعه سنده کارامزین تاریخندن کوچروب توقتامیش خان « تومن » ده مقتول اولدی دیدکگنر سوکند : « تومن برر ییلغه اسمی اولوب ، حاضرگی تومن شهری اولماسه کرک ، دیمشسز . بو فکر شاید طوغری اولور . زیرا توقتامیش خاننڭ محاربه ایتمدیگی اورنلری بزم طرفیز دهر . « استاور پول » ولایتنه کورشی برده استرخان گوبرناسی بانتابکی اویازده قالمقلر تصرفنده اولان صحرا تومن صحراسی و قالمقلری ده « تومن ایلی قالمقلری » دبه مشهوردر . بونلر حیوانلرینی بزم استرخانمه کتوروب ساتالر ، توقتامیش خاننڭ اوشبو صحراده مقتول اولدیغنی ظن ایلرم .
عبد الرحمن بن اسمعیل بن عمر الحاجر خانی .
شورا : اوشبو معلوماتنی ویردیگنر ایچون تشکر اولنور .

(۳۸) صبر ايت، صبرك سنى مظفر ايدىر.
(۳۹) ضعيف آدملىرى زيارت توواضع

دندىر .

(۴۰) طوغرىلىق ايرنك نجاتى در .

(۴۱) طوغرىلىق يوز آقلى .

(۴۲) ظلم نك قراڭغىلى ايماننى قراڭغىلاتور .

(۴۳) علم مجلسى ماتور برباچە در .

(۴۴) علم بتون درجه لر نك مافوقندە

اولان بر درجه در .

(۴۵) علم نك كمالى حلم ايله در .

(۴۶) عافيت ايله رزفانغان آدم بختلى

آدمىر .

(۴۷) عجب انساننى ملاك ايدىر .

(۴۸) عاقل دشمن، جاهل دوستندىن خبير ايدىر .

(۴۹) عمر نك بر كنى ايزگو عمللر ايله در .

(۵۰) قىل نك سويهدىكى آدم ايله مجالسه

اولم آچىسندن قاتىغدىر .

(۵۱) كلام نك عيبلىسى اوزون اولغان ايدىر .

(۵۲) ككرى نرسە نك كوله گسپك ككرىدەر .

(۵۳) قىر عذابى نماملقدىن حاصل اولور .

(۵۴) كولىر يوزلى اولمق دائىمى بر

احساندىر .

(۵۵) كلام نك گوزلى قصه سپىدر .

(۵۶) مؤمن كېمسه نك سىرتى اسرارىدىن

خبر وبرور .

(۵۷) معرفتنك آزى معرفتسىزلك اوزره

قىلىنىش عمللر نك اكثرىسندن خبير ايدىر .

(۵۸) مكروه اشلىردىن صافلان، محترم

اولورسك !

(۵۹) موافق يولداش غنىمىدىر .

(۶۰) مشقتى آزا اولغان نك عمرى اوزون اولور .

(۶۱) محبت حرمت ايله ناعكيد ايدولور .

(۱۹) بلالر كلام ايله مؤكلدىر .

(۲۰) بوزوق اخلاق كندوسندن فوتلىق

ممكن اولمغان حسرتدىر .

(۲۱) بوزوق و اخلاقسىز آدملىر ايله مجالسه

ايتىمكىدىن بالىكز اولتورمق خبير ايدىر .

(۲۲) بايلىقى اظهار ايتىمك شكر قىلىندىدىر .

(۲۳) بار نرسە كىدىن احسان ايله !

(۲۴) بوزوق آدملىرە ميل ايدىن كېمسه

يولدىن چقار .

(۲۵) كولكىدىن صوڭ حسرت طووار .

(۲۶) تىللىر نكز و تىللىر نكز ايله آدملىرە مخالطه

و موانسە ايدىكز، اما عمللر نكز و قىللىر نكز ايله

آدملىردىن مفارقت ايدىكز، زىرا انسان ايجون

ايزگولك و بوزوقلىقدىن كسب ايتىدىكى نرسە باردىر .

وانسان قىامت كوندە محبت ايتىدىكى كېمسه

ايله حشر اولنور .

(۲۷) تىل نك سكوتى انسان نك سلامتلىگىدىر .

(۲۸) تىل نك بارهسى س-و-ئ-گ-و-ياره س-ندىن

يماندىر .

(۲۹) تواضع صاحبنى بلىند درجه لى ايدىر .

(۳۰) حريص و ساران اولان كېمسه نك

آلتونى بوزوقدىر .

(۳۱) حاسد هيچ بر وقت راحت يشامز .

(۳۲) خالقدىن خوف ايت، مخلوقدىن امين

اولورسك .

(۳۳) خبيرنى كولىر يوزلى اولان آدم

لردىن ابستە نكز .

(۳۴) دوست نك طباغى پك آچىدىر .

(۳۵) دشمندىن نصيحت آلهق نه قدر مشقتلى

بر نرسە در .

(۳۶) سوزى كوب اولغان نك حسرتىدە

كوب اولور .

(۳۷) سلامتلك طوزماز بر كېومدىر .

جنازه سینه وارمادی، ديه جواب ویردی .
 ♦♦ وکیع بن اسود خراسانده وقتنده منبرگه
 بنوب خطبه اوقودی وخطبه سنده ده : «الله تعالی
 حضرتلری پر ایله کوکنی آلتی آی مدننده
 یارانندی» دیدی بر کیمسه طوروب : «خطا
 سویلادک! جناب الله پر ایله کوکنی آلتی کونک
 یارانیدیغنی خبر ویر مشدر» دیدکنده خطیب ده:
 « آلتی آینی ده آرسنوب قور قوب غنه ایتکان
 ایدم دیدی .

♦♦ اوزینه احسان ایدوچی آدم گه دیوانه
 لردن بری : «الله تعالی سزنی قورچا کفی
 ایتسون!» ديه دعا ایتدی . بویله دعاناک
 سببنی صور دقلرنده : «قورچا کفی کشیناک
 قاشنوی قدر دنیا ده لذتلی نرسه یوقدر ،
 شوپله بر لذتنی طاتیسون ديه دعا ایتدم»
 دیدی .

♦♦ دیوانه لردن بری ایکی ات ابارتوب
 وارادر ایدی ، بر بیلشی اوچراب بویله
 سویلشدیلر :

بیلش : ظن ایدرسه م ائلرنک بری سکا
 بتار ، برینی بگا ویرسنه ؟
 دیوانه : باش اوستی ! فانیغوسینی
 ایسترسن ؟

بیلش : - اوشبو قاراسینی ویر !
 دیوانه : - ممکن دگل ، آنسینی بیک
 یاراتام .

بیلش : - اوپله ایسه آغینی ویر !
 دیوانه : - ممکن دگل ، آنسینی بیگراک
 یاراتام .

ناشرلری : محمدشاکر و محمدذاکر رامیپفلار .
 محرری : رضاءالدین بن فخرالدین .

۶۲) هر کچه ناک سوکنده بر کوندز اولدیغی
 کبی هر طاراق وظله ناک سوکنده ده برشادلق
 ونورانیت اولور .

۶۳) یورغانکده کوره آیاقلرکی صوز !

۶۴) خیرنی سویله خبر کوررسک .

۶۵) یغشی خلق غنیمتدر .

(یومارد آدمک کوله گسی کینکدر .

معصوم الایمان «غولچه»

مسامره

(جاحظ حضرتلرینک «البيان
 والتبيين» نام اثر لردن)

♦♦ پادشاهلردن بری کولکو ایچون ديه
 حضورینه ایکی دیوانه کتورتمش ایدی؛ دیوانه
 لر تورلیچه کولکبلر ایدوب قاراسه لرده
 پادشاهنک کفی کیلمادی ، کوله آلمادی ؛ پادشاه
 ایسه بوگا آچیغی کلوب مجنونلرنی قینار ایچون
 ديه خادمه تاپاق کتوررگه بیوردی . اوشبو
 وقت دیوانه لردن بری : «ایکی ایدک شمدی
 اوچ اولدق !» دیدی .

♦♦ عیاش اسمنده بر آحق هر وقت ابو علی
 الاسواری سلام بن المنذرگه کوره فضلتنلی
 اولدیغنی سویلر ایدی . بر وقت بو ناک سببنی
 صوریلر . عیاش ایسه : آنک ایچون ابو علی
 الاسواری وفات اولدیغنده سلام بن المنذر
 آنک جنازه سینه واردی ، اما سلام بن
 المنذر وفات اولدیغنده ابو علی الاسواری آنک

اعلان

تاتارلارنىڭ يوغالماش سوزلرىنى مېكىن
قىرنچە جېۋىب « لغت تاتارىيە » تىرتىپ ايتىك
ايچون اوفاشهرىندە مەدرسە^۶ عاليمە شاكىر دىلوزىدىن
۱۳ كىشىدىن مەركىز بىر كامىسىيە يىصالىدى .
كامىسىيەنىڭ اعضالىرى تەعطىل وقتلارنىڭ
قىزاق ، مېشار ، باشقىرد ، نوغاي تىپتار آرالارنىڭ
يورۇب بونىڭ ايچون ماترىيال جىباچقىلردىر .
« لغت تاتارىيە » ايكى قىسىم اولوب ،
بىرى تاتارلارنىڭ توب تىللىرى وايكنچىسى دە
كرده ش اولانلردىر .

اوشبو كىتاب ايچون ايسكىدىن قالماش
ادىبات وشعرلردىن خېلى شىيلەر جېۋىلدى .
شونلردىن قىياس ايله كىتابنىڭ ۴ - ۵ جىلد اولەچقى
تەزمىن ايدىلنور .

كامىسىيە ، جېمىق خىدمىتىنى اوستىتتە
آلماش ايسەدە نىشر ابدىرك كىچى يوقىر ،
ناشرگە محتاجدىر .

اگرده ايسكى سوزلر يازۇب يىبارر
اولسەلر ويا كە ناشرانىڭ وظىفە سىنى
اوستلرىنە آورغە قىصد ايدىۋچىلر اولنسى
آدرس اوشبودر :

Бирекъ: Уфим. губ.
Норкинској вол. дер.
Чурапановой Зию
Уматову

اداره دن:

◆◆ آچمە يىبارمىش كىمەسەلەرگە « شورا »
جەمئەسى وارماز ايسە وقت كىچىكرماي ادارهگە
خېر وىر مكارى مپلۇبىدىر . « شورا » مننظم
اولەرق هر اونبىش كوندە بىر دىفعە اولەرق
نىشر اولنوب طورلور . آبونە يازلۇچىلر
آدرسلىرىنى درست و آچىق يازسونلر ياكە
باصلامىش آدرسلىرىدىن بىر دانەسىنى اولسەدە
بىرلىكە يىبارسونلر . باشقىە آدمىلارنىڭ آچمەلرىنى
يىباروچىلارنىڭ پىراۋاد بلانقە سىنىڭ خىط يازار
ايچون اولغان بىرىنە آچمە خولجەسىنىڭ آدرىسىنى
ياز مقلارى رجا اولنەدر .

◆◆ ادارهدە قويلماش تىرتىپلر بوزولماسون
و آبروم دىقتارار طونارغە محتاج اولنماسون
ايچون آچمەلرى بىراكىدە بولمىغان طلب
نامەلر اغبارسىز قالدىرلە ، آبونە دىقتىرىنە قىد
اولنەيدىر .

◆◆ « شورا » جەمئەسىنىە مقاله كوندروچى
مخترم ذاتلر ، يول آرالارنى اېركىن قوبۇب ، كاغىزنىڭ
بىرگنە يوزىنە ياز مقلرىنى و امضالرىنى درست
و تمام قوبۇمقلرى اوتنولنەدر . عمومى بىر مەنفعەت كە
باعث و اغراض شىخسىيەدىن سلامت اولمىق
شرطىلە علمى ، ادبى ، فىنى ، اقتصادى و مىلى
مقالەلر ايچون جەمئە هر وقت آچىقىدىر .

◆◆ ادارهگە كالمىش شعر و قىصيدەلر بىر دىفعە
كوبايديكى سېنىدىن جەملە سىنى بىر يولى درج
ايتىك مېكىن دىگىلەر . اوز نوبىتلرى كىلدىكىندە
كوبسى درج اولنسى كىرك .

اوشبو نومر «شورا» نك مندرجه سى:

احمدخان (سيدا احمد) ' سراى شھرىنڭ خرابى
مسلمانلار نك تارىخلورى. فرىد و جھى افندى
بزه قايسى علملر لازمدىر. مترجم محمدنجيب تونقارى
چواشلىر كيملىرى؟ محمد فاتح مرتضين
تارىخ العلوم عبدالرحمن سھيدوف
اسماعيل بك غصپرينسكى، «ترجمان» وملى بيروم
ابراهيم ميرزا .
قوياش. ع. نخرى
ماده و آنڭ سرلىرى
صورت مسئلھسى
بالالار تربيه سى
متنوعه .
تقرىض.
مراسله مخابره.
اشعار : (شعر) اوزمه يوانچ شكايه.
حكى سوزلر.
مسامره.

اورنبورغ

« كويھوف ، حسينوف و شرکاسى » نڭ پاراواى باصبه خانھ سى .